

BOJ PROTI KLERIKALISMU

Drobná perspektiva moderní společnosti

Přednesl

v „Politickém klubu katolických dělníků pro Čechy“

RUDOLF VRBA

NVT (2011)

Text byl jazykově upraven

Franciscus Polák

V PRAZE 1895

Nákladem spisovatelovým a politického klubu katol. dělníků pro Čechy.
V komisi Cyrillo-Methodějského knihkupectví (G. Franci).

Obsah

I.	Vlk v pohádce	3
II.	Dělnictvo proti klerikalismu	4
III.	Svobodomyšlní proti klerikalismu	9
IV.	Takzvaní realisté proti kněžstvu	17
V.	Kněžské bezženství	25
VI.	Lidovci na Moravě.....	29
VII.	Moderní škola proti kněžstvu	32
VIII.	Bohatství duchovenstva a bohatství moderních kapitalistů	40
XI.	O sociální úloze duchovenstva	44
	Doslov	47
	O snahách našeho dělnictva	52
	Rezoluce katolického sjezdu	57
	Otázka řemeslnická	58

I. Vlk v pohádce. (Lupus in fabula.)

Prohlížel jsem umělecké dílo francouzské, jaké jen mohou vydávat bohaté a velké národy. Racinetovo dílo o kroji všech národů celého světa, od prvních časů až na naši dobu. Našel jsem tam všemožné kmeny divochů a co se naší rakouské říše týká i Slováci měli svůj list, avšak marně jsem hledal nás Čechy. Tož jsme tedy snad míň než asijské divochové?

Bolestně se mne dotklo, kterak cizina nás Čechy umlčuje a vždy, když cestuji a čtu cizozemské noviny, třeba jen našich sousedů v rajchu, vidím, jak se píše o nás, jako bychom byli někde v Číně. Čím to? Přece je český národ tak pracovitý, český dělník všude hledaný, vynalézavost Čechů dokázána. Parní šroub Resslerův, pluh bratří Veverků jsou největší vymoženosti nynější kultury, a přece nikdo nás neuznává.

Toho jsme jen sami vinni. Čech se nedovede v cizině ukázat Čechem a tím méně solidárně celý český národ. Ale, namítne mi někdo, vždyť byl poslanec Vašatý v Nančy a poslanec Březnovský nedávno telegrafoval do Lyonu, tak snad nyní se karta zlepšila. Já však velké důvěry nemám, poněvadž jsem přesvědčen a vidím nezvratně, že to s námi jde z kopce a nikoliv do kopce, to vidí kde kdo.

Redaktor Hušek, který vydával »České Zájmy«, měl ve svém listě stálou rubriku »procházky Prahou«. Ty procházky se mi náramně zamlouvají, mnohem lépe, než co vydává nakladatel Topič. Ty »České Zájmy« jdou z ulice do ulice a čtou firmy, to jest nápisy obchodů, ústavů, bankovních závodů atd. a přijdou k tomu poznání, že ta Praha není ani zlatá, ani slovanská, nýbrž nápadně židovská a ovšem německá. Redaktor »Českých Zájmu« je bystrozraký, postřehne vše, ale nejen to, že vidí, co každý vidí, on se nebojí to do svého listu napsat. Redaktoři »Nár. Listů«, »Politik«, »České národ. Politiky« by to nenapsali, aby si nerozhněvali židy a pak, aby nepošpinili zlatý a slovanský lesk Prahy.

Ale »České Zájmy« přece jen málo vidí. Když přijdu po jedenácté hodině dopoledne do Prahy, tu se vyřítí proti mne v každé ulici celá hejna židovských studentů, a to jsou kandidáti, nadějní advokáti, lékaři atd.

Naši synové jdou obyčejně pást husy a podobné, kdežto mladý Icíg zná již směnky, náš malý Věna neví ani, jak vypadá pětka.

Já vidím dále, kterak všechny banky v Praze si staví ohromné paláce, inu ovšem, kdo vydělá deset až dvacet milionů ročně, ten si přece může postavit palác. Do těchto paláců chodí potomci těch, kteří na poušti tančili kolem zlatého telete, jenže již netančí na písku a kameni, nýbrž klaní se zlatému teleti ve Wertheimce uzavřenému a chodí kolem něho na drahocenných kobercích.

Tak tedy jsme tu Prahu prošli a rád bych i na venkov. Ale kdybych měl vypisovat, jak naše rolnictvo je zadluženo, jak ztrácíme půdu, jak i v té nezapomenutější vesnici králem žid a my otroky, tož by na to nestačily ani »České Zájmy«, ani náš největší žurnál »Národní Listy«, který o tom nápadně mlčí.

Chtěl jsem jen laskavému čtenáři dokázat, že to jde s námi z kopce a že jsme toho jen sami vinni. Nenos nepříteli obilí do stodoly a zůstane ve tvé, a tak je to i s našimi nepřáteli, oni tyjí a bohatnou z naší lehkomyšlnosti, netečnosti a rozhá-

ranosti. Poněvadž my jeden druhému ničeho nepřejeme, jdeme raději k židovi a ne ke svému. Úpadek našeho blahobytu se nedá zakrýt. Ale kýho šlaka, kdo pak je nám v cestě, že si nás nevšimnou ani ve Vídni, ani v Berlíně ani v Paříži? —

Vím, kde je chyba; národ český nepožívá úplné svobody, jako národy jiné. Jsme ze všech stran sevřeni. Naše síla se nemůže rozvinout.

Ale nejvíce nás svírají klerikálové, největším nepřítelem naší svobody a příčinou našeho úpadku je naše nevlastenecké a zpátečnické kněžstvo.

Ve čtenáři to jistě asi hrkne, kam jsem to najednou zabočil. Ale nemohu za to, já tak nepsal a nemluvil, nýbrž tak píší naši spisovatelé a noviny, tak mluví naši vlastenci, kteří jsou nyní u vesla.

Že tomu tak, lehce dokáži. Známa je pohádka o vlku a beránku. Vlk stál u potoka a chtěl pít. Beránek stál dál dole, potok hopkoval vlnkami svými od vlka k beránkovi. Najednou se dal vlk do křiku, že mu beránek kalí vodu, ačkoliv vlk stál nahoře a voda proudila od něho, k beránkovi dolů. Ale nevadilo. Co vlk křičel, platilo, a poněvadž beránek mu kalil vodu, ač stál opodál dole, pohltil ho. Takový obraz vidíme v nynější společnosti. Někdo kalí vodu, společnost stůně, lid chudne, někdo toho musí být vinen. Vlk křičí: já ne, to je tam dole ten klerikál.

V moderní společnosti je takových vlků mnoho, kteří křičí, že oni nejsou sociální bídy vinni. Ze všech stran se ozývá vytí moderních vlků: my nic, to tam ti klerikálové, na ně jděte!

Proč tak zběsilý přímo boj proti klerikalismu? V každém táboře jsou různé příčiny. Zajdeme si do těchto táborů.

II. Dělnictvo proti klerikalismu.

Čtvrtému stavu, dělnictvu či proletariátu, patří budoucnost. Od něho čekáme příští revoluci. Rolnictvo a řemeslnictvo chudne, řady proletariátu se množí a nebude zakrátko třetího stavu, stavu měšťanského v převaze, on zmizí a zbudou kapitalisté a jich náhončí, ochranitelé jejich: vojsko a byrokracie. Druhý tábor bude proletariát či čtvrtý stav. K nastávající společenské revoluci je třeba připravit půdu. To se stane, když čtvrtý stav si bude vědom své číselné síly, když bude mít vůdce a lid odvahy k převratům. Boj čtvrtého stavu je zorganizován hlavně v sociální demokracii. V této dělnické straně jest nám lišit mezi vůdci či agitátory a mezi vedenými, či dělnictvem samým. Požadavky dělnictva, jak je vyličuje strana sociálně-demokratická, jsou známy ze sjezdů a nemáme příčiny, proč bychom my katolíci nebyli na straně dělnictva, proč bychom nepřizvukovali tomu, aby lidská práce oceněna, aby člověk byl člověkem a ne slepým strojem ziskuchtivého kapitalismu. Naopak, sociálních demokratů ani nebylo a církve katolická hlásá skorem 2000 let národům vznešenou nauku Kristovu: člověk k obrazu Božímu stvořen, je pánem přírody, roven bratr bratrovi, všichni máme stejná práva na život a jeho potřeby na zemi, všichni stejný cíl, život věčný na onom světě.

Sociální demokracie nehlásá světu tedy nic nového. Náboženství křesťanské obsahuje tyto požadavky a překonalo jimi starý pohanský svět s jeho otroky.

Novodobé pohanství, kapitalismus, který zotročuje lid jiným způsobem, ale účinek má týž jako otroctví u pohanů, zavinilo nynější bídu sociální.

Sociální demokraté praví, že tuto bídu odstraní, a sice je prý třeba, aby tento svět odumřel a začal jiný, tak jak sociální demokraté chtějí. S nynějšími společenskými řády má také padnout učení křesťanské a jeho hlasatel, katolická církev a její kněžstvo. A proč?

Poněvadž církev je spojena s kapitalisty, ona chrání majetek, ona se drží těch mocnějších, a proto: pryč s ní. Dále proto, že náboženství křesťanské činí rozdíl mezi zlým a dobrým, píše do svědomí lidu mravní zákony. Dokud lid tyto mravní předpisy zachovávat bude — alespoň většina lidu — dotud nevypukne revoluce. Je tedy účelem sociální demokracie připravit lid tak, aby byl schopen každého činu, aby zdivočil, zezvířetil, a tak aby v revoluci lidská bestie neznala žádných ohledů.

Z těchto důvodů je způsob brojení vůdců sociálních demokratů dvojí. Předně se snaží dokázat a namluvit lidu, že náboženství Kristovo, jak jej hlásá katolická církev, je nepravdivé, že člověk vůbec nemá vyššího úkolu; hlásají tedy čiré hmotářství. Dále praví, že je konečně jedno, co kdo věří, příští společnost se o to starat nebude. Náboženství je věcí soukromou. Konečně útočí ve svých schůzích a novinách, že kněžstvo je nepřitelem lidu, že samo o náboženství nedbá a proto nemůže být toto náboženství spasným prostředkem.

Nenávist se rozsévá proti hlasatelům víry, aby tato nenávist pak šla na víru samu.

Sociální demokraté mají rozsáhlou organizaci spolkovou, které slouží časopisectvo strany. Jelikož nemíníme zde se šířit o cizozemsku, podívejme se pouze na časopisy naše. V Rakousku vychází něm. sociálně-demokratických listů, jak poslední vídeňský sjezd doznává, celkem 14, které mají 78 000 předplatitelů. Čtenářů ovšem asi 5krát tolik. Listů odborných je 19, které mají 58 000 předplatitelů a dle toho i čtenářů.

Mimo to vydává strana celé spousty brožur, jako k oslavení prvního máje, která se rozšířila v 60 000 výtiscích.

Česká sociální demokracie má následující listy. »Sociální demokrat« v Praze, má prý 4 000 odběratelů, »Dělnické Listy« ve Vídni (5 200), »Rovnost« v Brně (5 200), »Svornost« v Ústí n. Labem (1 400), »Hlas lidu« v Prostějově (1 800), »Svoboda« na Kladně (1 300), »Posel lidu« v Plzni (2 800).

Odborné listy: »Textilník« v Brně (3 000) »List krejčí« tamtéž (1 100), »Truhlářské listy« (1 700), »Kovodělník« (4 300), »Obuvník« (1 000), »Veslavín« (typografové 1 200), »Typografia« (500), »Mlynář« (1 200), »Pekař« (1 300) vesměs v Praze, »Odborné listy« v Mor. Ostravě (3 000), »Na zdar«, list horníků v Mostě (3 400).

Humoristické listy: »Žumbera« v Plzni (2 900), »Rašple« v Brně (6 000). Výhradně protikněžské: »Červánky« v Brně (6 200) a »Ženský list« též v Brně (2 700). Dohromady máme 62 000 abonentů a 23 sociálně-demokratických listů.

Sociálních demokratických spolků dělnických česko-slovanské organizace i s Vídní vypočítal pan Krapka v kalendáři česko-slovanského dělnictva na rok 1894 celkem asi 328, mimo cizozemsko.

Můžeme si tedy přibližně sestavit a přehlédnout armádu sociální demokracie. Pravili jsme, že nám třeba rozlišovat mezi dělnictvem a jeho vůdci, to jsou novináři, redaktoři a agitátoři. Dělnictvo sbírá krvavé své krejčary na různé fondy, kterými se agitace a noviny živí. Dělnictvo má škodu, novináři a agitátoři pak dobře z těchto peněz žijí.

Nápadné je, kterak vůdcovství sociální demokracie jak v Německu tak i u nás v Rakousku je v rukou židů. Redaktoři dr. Adler, pak dr. Ingwer jsou židé. Nápadné je dále, že v žádném listu sociálně-demokratickém se neděje zmínka o ohromném bohatství židů.

Nuže podívejme se na způsob boje proti křesťanskému náboženství a kněžství v těchto novinách. Sociální demokraté hlásají lidu pouhé hmotařství a snižují člověka na stupeň zvířecí.

Jmenovaný již kalendář dovozuje ve článku: »rozvoj idejí o duši« hmotařskou nauku Büchnera, Molechotta a známých hlasatelů materialismu či hmotařství, že duše není; táž síla, která v žaludku zažívá, táž síla myslí v mozku.

Čím více bude člověk poznávat vztahy své k přírodě, přeměňování hmoty, která je nesmrtelnou, tím více se bude blížit duše lidská, která má byt svůj v rozumu, tedy v mozkové činnosti, své dokonalosti, tím více bude ustávat boj člověka proti člověku a činnost veškerého lidstva bude se obracet proti zevním nepřátelům, pak teprve bude lze mluvit o pravé lidské vzdělanosti. (Kalendář, str. 60.)

Já se jen divím Vám, pane profesore v kalendáři, že jste tak klopýtnul. Kdyby pak ten boj člověka proti člověku přestane? Tedy až budou všichni lidé toho rozumu jako vy, že duše lidská není nesmrtelnou, krátce ta stará věta známých nám břichopasů: jez a pij a užívej, po smrti žádné radosti. Jářku, pane profesore z kalendáře, vždyť to zrovna tak myslí páni kapitalisté a nepustí právě z té příčiny dělnictvo ke žlabu a nechají mu dřinu a bídu, sobě ale si zavřou do kasy kapitál, na stůl šampaňské a lahůdky a pak krásné ženy. Když by tedy pravdou bylo, co vy mluvíte, proč již se kapitalisté s vámi nesmířili a proč si své plné žlaby nechávají jen pro sebe? Jsou právě toho rozumu jako vy, jez a pij, po smrti žádné radosti, a my jsme teď páni a druzí ať se dřou. Vidíte, pane profesore z kalendáře, že jste na omylu.

Divím se jen, že máte tak krátkou paměť a nevzpomněl jste si z dětství, kde vám vypravoval kněz o chudém lazaru a boháči. Chudý Lazar byl by rád drobtý snědl, které ze stolu boháčova spadly. Po smrti pak ale prosil boháč chudého Lazara, aby se nad ním ustrnul.

Vidíte, pane profesore z kalendáře, kdyby tak ti kapitalisté, když tak nejvíce bouchají zátky ze šampaňského a žaludek je plný, kdyby si tak vzpomněli na boháče a chudého Lazara a na nauku církve katolické: »člověče, vydej počet, jak jsi vládl s jměním«, tož by se zajisté obrátili a ručím vám, že by boj člověka proti člověku přestal. Tak ale jsou páni kapitalisté břichopasci jako vy, jsou stejného názoru, že táž síla, která v žaludku tráví, v mozku myslí a proto užívejme, po smrti není radosti.

Jestliže vy, pane profesore z kalendáře, máte pravdu, tož ten boj člověka proti člověku nejen nepřestane, nýbrž se přiostrší, čím bude více chudých a čím více bezcitní budou kapitalisté.

Podívejme se na jiného vůdce ubohého dělnictva. »Sociální demokrat« v č. 21. r. 1893 píše v článku socialismus a náboženství, takto: »Celá řada sjezdů sociálně demokratických, jakož i veliké množství vědátorů (těch skutečných) zabývala se tou otázkou. Všichni prohlásili náboženství za věc soukromou.« »Skuteční vědátoři« dle sociálního demokrata jsou ovšem jen redaktoři à la Krapka, kteří hlubokých vědomostí nabyli na univerzitě někde v Číně, či kde, nevíme.

Pan Krapka píše: každý si věř, co chceš.

Z toho přece nutně vyjde: každý čiň, co chceš. A to právě je kapitalistická mravouka. Vydírej bližního jak můžeš. Kdežto nauka Kristova nám vštěpuje: co nechceš, aby ti jiní činili, nečiň i ty; hlásá bezvěra a bezohledný kapitál: vydírej, koho můžeš.

Nuže, nevidíte, občane Krapko, že vaše zásada: náboženství věcí soukromou, je úplně klamná?

Ale sociální demokrat nebrojí konečně ani tak proti náboženství samému. Píše ve jmenovaném již článku dále: »Ne náboženství, ne jeho formy obřadní jsou nám nepřáteli, nýbrž jen politické organizování představitelů, kteří netolerantně si počínají a hledí získat vliv ve prospěch svého vyznání a moci zákonodárství, jakožto hospodářskou nadvládu nad ostatními.«

Tedy, občane Krapko, vy tím chcete říci, že nebrojíte proti náboženství, nýbrž proti kněžím, kteří jsou chtiví po vládě a panství, či jak vy pravíte, aby si vydobyli hospodářskou nadvládu.

Souhlasím s vámi úplně. Pán Ježíš neporučil církvi, aby vládla statky vezdejšími, aby vedla politiku, starala se o vývoj blahobytu, zakládala podniky, tuto starost si nikdy církev výhradně nebrala a jak vidíte, nemá ani dnes toho nejmenšího vlivu na hospodářské poměry. Na burze není ani jeden kněz, tam kraluje Rothschild, v rakousko-uherské bance také žádný kněz, v říšské radě panují liberálové židovsko-německo-polská spojba. Akciové podniky a továrny také nemají kněží, závody konfekcionářské a velké krámy také nemá církev, zajděte do nich, uvítají vás synové národa vyvoleného. A tak bychom mohli celou nynější společnost probrat a nikde nevidíme, že by kněží měli nyní vládu a proto z toho nutně jde, že kněžstvu o to neběží, aby se starali o věci vezdejší, nýbrž v první řadě jim běží o království nebeské.

Avšak církev chce a žádá, aby ve veškerém životě vládla křesťanská mravouka, v zákonodárství, v životě výrobním, aby všude vládla spravedlnost a láska k bližnímu aby doplnila, kde spravedlnost nedostačuje. Je tedy vaše tvrzení docela neodůvodněné.

Naši socialisté hledí ale především v novinách svých učinit kněžstvo nenáviděným u lidu úmyslným vypravováním, že kněžstvo nemravně žije. Tendenci tu vidíme skoro ve všech listech sociálně demokratických.

Tomu účelu výhradně věnován zvláštní list »Brněnské Červánky«; pražská »Zář«, která měla stejný účel, zanikla.

»Červánky« v č. 21. 1893 mají fejeton: »Běda tomu, z koho pohoršení pojde!« Dle s k u t e č n o s t i píše A. M. Š. (Špera).

»Jistá Marie chodila na návštěvu ke kaplanovi, který bedlivě uzavřel dveře svého bytu. Nevzal, (jméno kaplana) chovával celé večery Marii a konečně jí při-

měl k tomu, že ani již večer domů více nechodila, nýbrž byla tam celé noci a časně ráno, pokud ještě obyvatelé Nenovic spali, plížila se k obydlí hospodáře, u něhož sloužila, očekávajíc, kdy vrata domu se otevřou, aby do nich nepozorovaně vklouzla.«

Dále nebudeme nic citovat, vzali jsme pouze tento úryvek, aby čtenář posoudil, co se u nás v Rakousku může na pohanu kněžstva beztrestně psát a tisknout. U nás je dovoleno, že neznámý pisatel veřejně označuje farní dům za bordel.

Kdyby to byl napsal o kasárnách, tu by státní návladní zakročil a číslo konfiskoval.

Pisatel viděl, kterak kaplan zavřel za sebou dveře. On viděl, aby Marie nepozorovaně šla domů. On viděl, kterak čeká, až se otevřou vrata samy (patrně přišel nějaký duch, který vrata otvíral).

Nečetl jsem větší pitomosti, nečetl jsem ale většího, d'ábelštějšího a zvrhlejšího na cti utrhaní stavu některého, jako se zde děje stavu duchovnímu veřejně. V redakci »Červánků« a podobných listů sedí novináři-bandité, to jest drzí lupičové cti kněžstva. Milionářům a vydřiduchům dají pokoj.

Tak přinesly »Červánky« v č. 10. str. 159, roč. 1894 zprávu: »Katolický kněz — zloděj. V löwenském klášteře v Belgii uzmul převor de Marzin nastřádanou hezkou sumu peněz.

Jistý kněz dopsal do Lovaně a obdržel odpověď:

Louvain, 4. Juin 1894, 11, rue de Récollets.

Il n'existe pas à Louvain du Pater Prior de Marzin et il n'existe aucun vol conimis par un religieux. Telle est la réponse que l'on peut faire et que la verité impose aux questions poses par V. R. A. de Wouters.

(V Lovani není převora, který by se jmenoval Marzin a nebyla od duchovního kdy krádež zde učiněna. Tuto odpověď ku svědectví pravdy na dotaz Vaší důstojnosti dávám.)

Z toho vyplývá, že zpráva ta v »Červánkách« je padoušská lež, jako ta, když rozšiřovaly veškeré noviny sociálně-demokratické, že papež má uloženy peníze u Rothschilda. Vídeňské židovské noviny zprávu tu vynašly, aby měly zbraň proti antisemitům a hle, naši bandité cti v redakcích sociálně-demokratických listů ji radostně rozšířili. (»Dělnické Noviny« č. 20.) Inu Ubryková¹ ještě mnohokrát umře a oněch 6 000 hlav dětských, nalezených v rybníku klášterním se ještě často najdou.

Takový tisk, takové noviny, takovou četbu rozšiřuje dělnictvo mezi sebou. Agitátoři dělnictva vydali josefínskou sazbu štolovou, dle které sociální demokrate honorovat chtějí kněze za úkony náboženské. Nuže, kněžstvo ani nezchudne a dělnictvo ani nezbohatne. Takový dělník, který strhne knězi dle Josefínské štoly, jde a dá, co na knězi uspořil, nejbližšímu židu v kořalně. Neb poctiví dělníci svádět se nedají.

Je tedy boj dělnictva proti kněžstvu umělý, od nesvědomitých novinářů a štváčů pěstovaný, aby se jim nezkušené a jinak poctivé, těžce zkušované dělnictvo rozeštvalo, o poslední útěchu v útrapách, jakou nese náboženství, připravilo

¹ Znamý případ polské jeptišky Barbary Ubrykové, která byla údajně zaživa zazděna v krakovském klášteře karmelitek; pozn. editora.

a tak úplné zhovadění dělníka uzpůsobilo, aby se stali slepě poslušnými pomocníky těchto zákeřnických štváčů.

III. Svobodomyslní proti klerikalismu.

Kdybych měl psát, kterak liberálové či svobodomyslníci brojili a brojí proti duchovenstvu, nestačil by k tomu celý můj život. Kdo jsou liberálové? Je to oproti stavu čtvrtému či proletariátu stav měšťanský, stav třetí (buržoazie). Čeho vymohl stav měšťanský? Rozbil ve francouzské revoluci feudální stát, odstranil výsady šlechty a duchovenstva, zrušil robotu a vládu absolutní. Tož by všechno záslužné bylo. Nyní přijde to »ale«. Feudální stát odumřel a na jeho místě je konstitucionální stát. To jest, lid má volební moc, posílá zástupce své do sborů zákonodárných, na sněm, a běže podílu na vládě. To, prosím, jsem napsal na papír, že to tak má být, ale skutečnost je zcela jiná.

Liberálové zrušili robotu — jak se sami totiž vychvalují — učinili ale půdu prodejnou a přivedli novou robotu, daleko horší, robotu peněžnickou. Půda je zadlužena a ti, kteří ji obdělávají, nepracují sobě, nýbrž jiným, majitelům hypoték a lichvářům. Rolník se stal otrokem žida, lichváře, hypotečních bank, záložen a podobných potentátů.

Aby se otrokem stal, říkali mu páni svobodomyslníci: nyní jsi svým pánem, žádný ti nemá co poroučet, jsi chlapík. Rolnictvo pochopilo a zpanštělo. Velkoměstský život, nádhera, přepych, prostopášnost, velkoměstská hýřivost a necudnost se z měst přestěhovaly na venkov. Tam, kde příjmy nestačí, musí půjčit žid, a konec konců: statek, chalupa přijde na buben. Ožebračený, vlastní vinou sešlý rolník jde posilnit se svou rodinou řady proletariátu a nebo se vystěhuje do Ameriky, může-li.

Toto nadělili liberálové rolnictvu, o dalším se nemohu rozepisovat; není místa.

Řemeslnické cechy liberálové odstranili, pravíce, že to zastaralý cop. Dali řemeslům svobodu, to jest: každý může vyrábět co chce, není ani třeba, aby se řemeslu vyučil, jen když má do podniku peněz. Touto zásadou musel stav řemeslný nadobro zmizet a zmizel. K tomu přišel jako hrobník všech řemesel parní stroj, který učinil člověka zcela zbytečným. Kapitál spolčený parou pohřbil nadobro dřívější řemeslo, a tím také ten dřívější zámožný lid městský.

Továrny kapitalistů vyrábí ohromné množství zboží, zaplavují světový trh, tisíce otroků slouží kapitalistům v nich. Prodej zboží, konfekční závody přišly do rukou židů a podobných vydřiduchů, tam pracuje na tisíce ženských otrokyň, které si za pár let uhoní souchotiny. Na venkově se lopotí několik ševců příštípkářů, krejčí, již dělají záplaty a tu a tam nějaký ten truhlář, kovář a podobní caparti.

Aby pak kapitalistům bohatství se nerozuteklo na vše strany, je k jich ochraně stát ochoten svým zákonodárstvím, úřednictvem, soudnictvím, advokáty a konečně nedozírné řady blýskavých bodáků jsou k službám. Liberálové se dále postarali o to, aby ta nová svoboda a osvěta našla rádných velebitelů; tuto službu

prokazuje liberální novinářstvo, moderní škola a poslanci svobodomyšlní, kteří hrají komedii smutnou na sněmech.

Toto je krátkými rysy vykreslené hlediště a jeviště moderní společnosti.

Při tom ovšem nelze již zadržet proud, který se nedá umlčet a zakrýt, je to strašná hmotná bída lidu a jeho mravní zpustlost, která obrovskými rozměry v moderních státech roste. Marně se namáhají noviny liberální, marně poslanci, marně bodáky a manlicherovky² zakrýt pravý stav věci. Tu v poslední chvíli, takřka v předvečer sociální revoluce, napínají liberálové své síly udržet svou državu a svalují vinu na někoho jiného. Vlk křičí, že někdo jiný kalí vodu a to je tam dole ten klerikál.

Liberálové se strachují o své panství a poněvadž katolíci si nedali zašít ústa a kde mohou, upozorňují na příčiny mravního hmotného úpadku národů a napomínají k návratu ku křesťanství, tu ten odvěký nepřítel pravdy v novém ovšem rouchu, liberál, dostává strach, nyní je čas, že bych mohl přijít o své tučné postavení, proto musíme pustit na lid hrůzu. Nejprve vymalujeme v novinách robotu a všechny strašné následky kněžské panstvíchtivosti ve středověku a pak vychválíme tu naši svobodu.

Kdo v českém národě robotuje liberálům? Je český národ svobodomyšlný, to znamená: klaní se český národ zlatému teleti, zavrhuje křesťanství, holduje rozkošnickým a sobeckým názorům životním, jak je hlásá ekonomický liberalismus? Když odloučíme od masy lidu několik advokátů, poslanců, novinářů, profesorů, učitelů a svedených od nich sedláků a živnostníků, můžeme směle říci, že kdyby od těchto lidí nebyl národ sváděn a rozeštván, že by dávno se byl zády obrátil od svých komediantů a svůdců.

Strana svobodomyšlná je vlastně malý hlouček lidí, kteří potřeby lidu neznají a z politiky vlastně žijí. Jelikož tací páni poslanci, advokáti, profesori, učitelé atd., kteří vůdcovství národa do svých rukou vzali, slibující mu palác blahobytu, se doposud ničím vykázat nemohou, co by pro blaho lidu byli podnikli, musí alespoň na oko tak mluvit a jednat, jako by se o lid starali.

Hlavní takovou pomůckou pánům liberálům, aby zakryli vlastní svou nicotu, neznalost potřeb národa, je boj proti klerikálům. Jak jsme již pravili, všude to jde z kopce a páni jsou u vesla, tu v potu tváři pracují, jak by slavnou řečí oslepili na chvíli lid, nemohou zakrýt jeho bídu a mravní zpustlost a proto nevědí si rady, jak by mouřenína, to jest, sami sebe, obmyli. A tu v té nouzi křičí vlk, já vodu nekalím, to dole tam ten klerikál.

Hlavní noviny strany svobodomyšlné »Nár. Listy« obyčejně spustí na kněžstvo, když jsou páni v úzkých, když si utržili na říšské radě nějakou ostudu.

Aby ji zakryli, spustí na ten věčně starý a pořád nový kolovrátek o klerikalismu, o Husovi, o hranicích, o pálení knih a o podobných hrůzách středověkých, aby čtenářům zašla chuť na nynějších poměrech viklati a pánům kalit vodu.

Takový smutný úkol připadl zšedivělému učiteli a poslanci Sokolovi na schůzi v Chocni 21. května r. 1894. Pan Sokol mluvil o reakci, to jest o zpátečnictví. Já si zase myslím, že činíme náramné pokroky. Tak například ukázala manli-

² Opakovací pušky Mannlicher tvořily hlavní pěchotní výzbroj Rakousko-Uherské armády v době přelomu 19. a 20. století i v průběhu první světové války; pozn. editora.

cherovka v Mor. Ostravě svůj znamenitý účinek, poranila a zabila skoro 40 bezbranných horníků. Jářku, pane poslanče, já bych nikde zpátečnictví neviděl.

Pan poslanec ale vidí a proto ať mluví: »Další známkou reakce u nás je proud klerikální, stále směleji si počínající. Náboženství je přilnutí mysli k některé moci nadpřirozené, obava před ní a odevzdání se do vůle její. Cit náboženský je přirozeně u nešťastných mocnější než u šťastných a nejmocnější bývá u národů, stihly-li je pohromy veliké. Náboženský cit jevil se však u lidstva od nepaměti, leč také vždy našli se lidé, kteří chytli se citu toho, a jali se vykládat lidu, jak má nadpřirozenou moc tu pojímat a chovat se vůči ní.

Prozatím uvážíme, co tu pan poslanec posluchačstvu choceňskému napověděl.

Já se divím, že starý učitel a poslanec se najednou v Chocni stal profesorem bohosloví a pan ministr Madejski mu ani nevykázal dekret ani plat. Ale pan poslanec mluvil zadarmo, z pouhé lásky k bližnímu, aby nevědomé poučil. Co tedy nového a moudrého jsme slyšeli?

»Náboženství je přilnutí mysli k některé nadpřirozené moci, obava před ní a odevzdání se do vůle její.« Já se obávám, že většina posluchačů choceňských a čtenářů »Národních Listů« tomuto výroku pana poslance či profesora bohosloví nerozumí. Pan profesor ovšem přednášel poprvé a nedivme se mu, že tedy jeho přednáška není patřičně srozumitelná, že má zapotřebí, aby se do svého nového předmětu vžil. Rozumní posluchači budou žádat, aby pan poslanec řekl, ke které nadpřirozené moci asi máme přilnout, abychom měli náboženství? Ale napřed bych rád věděl, kolik těch mocností nadpřirozených je, a jaká je to mocnost, zda pára, či elektřina, či světlo, nebo ten jemný vzduch, který naplňuje prostor všehomíru? Náš katechismus praví: že jest jeden Bůh, jemuž se klaněti máme, an od Něho všechno dobré pochází a proň stvořeni jsme. Pan profesor bohosloví Sokol ale mluví, že je několik nadpřirozených mocností, to není nic nového, vždyť staří Římané a Řekové měli tolik bohů a bohyň, že jich bylo celičké nebe plno.

Dále pravil pan poslanec, že náboženství je: »obava před touto mocností a odevzdání se člověka do vůle této mocnosti.« Jářku, pane poslanče, vždyť jste zase nic nového neřekl, vždyť to již přednášel starý Epikur, známý břichopas v Římě, který žáky své učil: bázeň přivedla bohy na svět.

Tož tedy vidíte, pane poslanče, že ten katolický katechismus, ve kterém všechna moudrost a učení Ježíše Krista je obsaženo, že tento maličký katechismus jste nepochopil, že jste ho od svého dětství do ruky nevezal, ačkoliv jste učitelem; inu poněvadž jste hledal moudrost jinde a našel jste staré haraburdí, které zahodili všichni moudří lidé, to jste zase vyhrabal a choceňskému posluchačstvu ukázal: hle, zde máte tu pravou moudrost. Vy jste to ovšem řekl trochu učeně, po profesorsku, aby vám posluchači tleskali a si řekli, ten náš poslanec je přece chlapík, on mluví tak učeně, že mu ani nerozumíme, a to je patrný důkaz, že je pravý učenec.

Pan poslanec vylíčil posluchačům nejdříve, co tedy náboženství je. Ale důkladná řeč pana poslance jde dál. On řekl také, kdo náboženství dělá. To je asi tolik, jako kdo řekne, co je bota a pak vykládá, že botu urobil švec. Tak pan poslanec moudře prosloviv, co náboženství je, pravil: Náboženský cit jevil se od nepaměti

u lidstva, ale našli se lidé, kteří se toho citu chytli a jali se vykládat lidu, jak má tu nadpřirozenou moc pojímat.

Jářku, pane profesore, nač tak učeně, vždyť vám choceňští posluchači sotva porozumí. Řekněte to přece tak: Náboženství je v lidstvu od nepaměti, to jest není národa a nebylo člověka bez náboženství, a právě proto kde nic, tu nic našli se najednou lidé, kdy a kde, to já nevím, našli se lidé, kněží, kteří se jali náboženství využívat, vykládat, balamutit lid, aby mohli nad ním panovat.

Tak asi, pane poslanče, jste chtěl říci, tomu by posluchači vaši byli rozuměli. No ale jste profesorem bohosloví v Chocni a proto učeně, abyste si nezadal!

Ale kýho šlaka, vždyť jste zas nic nového nepověděl, že náboženství vymysleli kněží. Vždyť to už staří Egyptané vyčítali svým kněžím, a staří pohané též. Pak jste zapomněl vyložit, kde a jak se tu ti kněží vzali? A proč ti ostatní lidé byli tací hlupci a dali se od těchto prožluklých kněží balamutit?

Jářku, pane poslanče, mluvmě přece pravdu, jestliže kněží si náboženství vymysleli a lid šálí, proč tedy společnost lidská je trpí, proč již nelehly popelem chrámy, toť v pravdě žijeme v samé šalbě. Kdybych já byl předvídal, že vy, pane poslanče, budete mít tak učenou řeč v Chocni, byl bych psal do Paříže Henrymu, aby neházel takové malé pumy do kaváren, nýbrž aby urobil už pořádnou pumu, kterou by vyhodil tu celou zestárlou Evropu do povětří. Pak by bylo vši šalbě konec, pak by i vás, pane poslanče, nebolela ani ta šalba kněžská.

Divím se tomu, pane poslanče, že jste nevysvětlil, proč jenom málo lidí je takové chytrosti, že dovedou celý národ šálit, a proč to jsou právě jen kněží? Vždyť se jim vaše strana posmívá, že jsou hloupí? Jak se to rýmuje?

Vy, pánové, pravíte, že kněžstvo hraje komedii. Lid ale vidí, že vy jste komedianti a to náramně smějí a neomalení, právě vy žijete a tyjete z nevědomosti lidu, vy jej šálíte a příslibujete, co nikdy splnit nedovedete.

Choceňský profesor bohosloví rozumuje dále: Cit náboženský je přirozeně u nešťastných mocnější než u šťastných. Pan poslanec zase mluví moc učeně. Pomozme mu. Ten nešťastný se stará o Boha, ten šťastný ne, to je prý přirozené. Naši předkové říkali, že nouze učí modlit.

Tak bývalo, ale už není. Naše moderní pokolení se naučilo jednat zcela jinak. Pan poslanec praví, že je přirozené, že ten nešťastný obrací se k Bohu a ten šťastný nikoliv. To právě je nepřirozené a to právě je známkou naší skvělé pokrokové doby.

Továrník Reices nebo Tausig má tři sta dělníků. Platí jim 50 kr. denně. Dělníci mají ženu a děti. Z toho mají je uživit. Jelikož těžko hlad zahnat tímto capar-tem, má tento dělník se spokojit s nebem po smrti a zde na zemi pokorou, modlitbou.

Pan továrník vydělá za den více, než dělník za celé své živobytí. Vykouří za den více, než má celá dělnická rodina na živobytí. V zimě jede jeho Rachel a dcery do Itálie, do Opatie, v létě se celá rodina odebere do mořských lázní atd. Ve wertheimce jest uzavřený poklad, bůh to pana továrníka, tomu se klaní. Nač se starat o Boha v nebesích? Křesťanství však učí pravý opak toho. Žádá, aby lidé byli k sobě spravedliví, aby stejnou měrou plnili přikázání Boží.

Náboženství Kristovo sílí člověka v neštěstí, v útrapách životních, ukazuje mu trpícího Syna Božího. Ono ale stejnou měrou žádá na těch mocných, aby plnili požadavky mravního zákona: co nechceš, aby ti jiní činili, nečini i ty.

Nejen ten nešťastný, nýbrž především ten šťastný, ten bohatý, ten mocný má se starat o Boha, plnit jeho zákony. Tak učí náboženství Kristovo.

Pan profesor bohosloví na universitě v Chocni zabrousil ale také do dějin. Vykládá, jak vznikly různé víry a vyznání. Slyšme jeho vědecký rozbor dějin.

Ale také v každém náboženství vyskytli se lidé, kteří se do něho zahloubali a nemohouce leccos v něm s rozumem svým srovnat, opravovali je a zaváděli opravy v církvi. Avšak stálo to obyčejně kruté boje s odpůrci oprav těch a boje ty, války náboženské, bývaly všech divočejší a ukrutnější. Vznikala tak ale nová a nová náboženství, až jich byl bezpočet. Často rozhodl v otázkách těch pouze meč, ale již vyskytují se lidé zcela nestranní, kteří říkají s Nathanem moudrým: V každé víře je něco dobrého. Ano slyšel jsem tak též i od vážných katolíků. Já bych řekl: Každá víra je dobrá, jež směřuje ke konání dobra. Tak prosím mluvil zšedivělý učitel, poslanec. A co že nám zas pověděl? Pan poslanec učinil krok dále. Nejdříve nám řekl, že z bázně před neznámými mocnostmi vzniklo náboženství. Toho se — kde se vzali, tu se vzali — chopili kněží a náboženství se jali lidu vykládat.

Ale várka není ještě dovařena. Sotva že ti kněží začali učit, pletli se jim jiní do řemesla a hloubali v náboženství, a co nemohli s rozumem svým srovnat, to zavrhli, a co se jim líbilo, to si nechali, či jak pan poslanec praví, zaváděli »opravy«. Tak vykládá poslanec vznik různých náboženství. Ale naši předkové byli náramně hloupí; sotva že kdo něco na náboženství »opravil« a začal to vykládat jiným, narazil na odpor a z toho zle na sebe doráželi a velké války vedli. Teď jsme již mnohem chytřejší. Lessing a Voss a jiní »slavní« mužové napsali:

Der Christ, der Türk, der Hottentot,
Sie alle haben einen Gott.
(křesťan, Turek, Hotentot,
všichni ctí jednoho Boha.)

To jest, co pan poslanec řekl, všechna víra stejná, každá má cosi dobrého a proto by byl nerozum, abychom se pro náboženské vyznání potírali.

Náš starý učitel už zapomněl nadobro, čemu se byl v mládí učil. Bůh lidem se zjevil v ráji, poučoval jich sám. Po pádu prvních rodičů ponechal Bůh lidstvo samo sobě, vyvoliv pouze národ izraelský, který poučoval skrze Mojžíše a proroky až do příchodu Syna Božího. Lidstvo následkem náklonnosti ke zlému ztrácelo znenáhla prvotní zjevení Boží a oddalo se pohanství.

Tak dokázal Max Müller ve svém slavném díle: »Die vergleichende Religionswissenschaft«, (Srovnávací věda náboženská), že čím dále pátráme do starších dob, tím je náboženství u všech národů čistší a neporušenější. U téměř všech národů lze dokázat víru pouze v jednu nejvyšší bytost, v jednoho Boha, všemocného Tvůrce. U téměř všech národů najdeme pojmy a rozeznávání dobrého a zlého. Tak staří Indové ve svých knihách Righ Veda, Peršané v Zenda Vesta, Egyptané i Číňané před Konfu Tse, Římané a Řekové věřili na »fatum« (osud), kterému

jsou i bohové podrobeni. Max Müller praví proto výslovně: žádný člověk náboženství nevynašel. Vynalézt náboženství je stejně nesmyslné jako vynalézt novou řeč. Náboženství bylo zde prve, než o něm jediná řádka byla napsána. (Münchener Allgemeine Zeitung, příloha, březen 1891.)

Dále jsme se v katechismu učili, že když plnost času přišla, narodil se v Betlémě Syn Boží. »Já jsem cesta, pravda a život.« Tak o sobě pravil. A přikázav apoštolům: »Jděte, učte všechny národy,« zřídil církev svou. Není na světě než j e d n é p r a v d y, není než jen jedné církve Kristovy, a žádné náboženství se co do vznesení nauky, co do šlechtnosti mravů nemůže vyrovnat církvi Kristově, učení katolickému. Skutečnost nám to dokazuje.

Která je mravouka židů? Známo příliš. První zásada životní jejich je: zbohatni. Jak ta matka židovská synkovi řekla: Nech se týrat, plísnit, zavřít, jen zbohatni. Božský Spasitel nám ale poručil: »Modli se a pracuj! Čiň i nepříteli dobře! Miluj bližního, jako sebe sama!«

Je tedy tvrzení, že každé náboženství má cosi dobrého, naprosto liché, již náramně otřepané, kterému se každý rozumný pozasměje.

Ale naši svobodomyšlní mají patent na »učenost« a co by se jiní neodvážili říci, to oni řeknou a myslí si, naše posluchačstvo je hloupé až dost a proto můžeme malovat straky na vrbě. Čtenáři »Nár. Listů« tomu uvěří již proto, že je to v »N. Listech« vytištěno. Zšedivělý učitel ale neměl ani na tom dosti. Choceňská univerzita měla se skvět i ještě jinými nejnovějšími výzkumy znamenitého a doposud neuznaného učenice, starého učitele a poslance Sokola. Pravil dále:

»Jsou však lidé, kteří hlásají, že ke konání dobra není ani třeba víry, že k tomu patří zásady všeobecně platné. Jsou vskutku lidé, kteří nepřiznávají se k žádné víře a přece nechtějí zevšednět, kteří jsou ušlechtilí a kteří vykonali veliké věci pro dobro všeobecné. A tak dospíváme k názoru, že konání dobra nemusí nepochybně záviset jen na určité víře.«

Škoda, že pan poslanec neuvedl žádný příklad, ale to jen z pouhé skromnosti, aby snad nemusel ukázat na sebe a říci posluchačům asi toto: Ale nač vůbec potřebujeme náboženství, vždyť můžeme bez náboženství zcela dobře a slušně žít, jako např. já. Jsem poslancem, mám denně 10 zl. diet, trochu tam na sněmu zahouknu proti těm klerikálům a dnes tady před vámi, a nejsem já slušný člověk? A takových pánů je teď náramně mnoho.

Já souhlasím s panem poslancem, že je teď náramně mnoho »slušných« lidí, kteří se mají z mozolů a z potu jiných velmi dobře a proto jsou »slušní« lidé a nikdo se jich neptá, je-li křesťan, nebo žid. Nyní ale pan poslanec obrátil. On milostivě uznává, že i v křesťanství se shledáváme se zásadami k dobru směřujícími. Milovat budeš bližního atd.

»Jak ale může mít stále na rtech lásku křesťanskou, kdo sám žije v rozkoši, ale nechává dělníky své hlad trpět?« Zcela po právu, ptáme se ale pana poslance, kdo to vlastně činí? Vždyť Gutmann, Rothschild a podobní potentáti právě se o křesťanství nestarají a dělníka mají za hovado. V tom právě vězí sociální otázka, aby kapitál nebyl více než člověk. Dále pravil pan poslanec:

»Také apoštolové řídili se těmito zásadami, rozdělit jmění své (které neměli; poznámka spisovatele) a přece každý měl dost. Časem, když církev stala se

vládnoucí, přistoupili služebníci její na zásady zcela jiné. Přilétli ptáci, kteří říkali, že jsou z nebe a všechno tučné zrní sezobali.« O tom pak, co dnes chtějí mnozí »služebníci církve«, křísíce klerikalismus na všech stranách, o tom nemůže být ani pochyby, ač záminkou je jim, že hyne prý duch křesťanský a že nutno ho poznovu probouzet. Ale v pravdě jde klerikálnímu hnutí jen o to, by dílem udrželo, dílem obnovilo moc duchovenstva a církve a to nikoliv ve věcech náboženských.« (Dle »Nár. Listů« č. 139 r. 1894.) Pan poslanec dospěl konečně k tomu závěru, pro který vlastně celou tu učenou a v dějinách památnou řeč mluvil.

Nejdříve bylo mu třeba dokázat, že sice náboženství v člověku je, to že ale je pouhá bázeň před neznámými mocnostmi. Pak dokázal, že vlastně kněží náboženství zavedli, aby balamutili lid. Pak se jim kněžím pletli nepovolání do řemesla a nastaly z toho různé víry, třenice a války náboženské. Konečně lidé zchytrali a pro náboženství se již nepotírají, každá víra je dobrá. Nyní ale jsme pokročili nejdál: »slušný člověk nepotřebuje už pražádnou víru.« Když tak pan poslanec a starý učitel svůj vědecký rozbor byl podal, tu z něho konečně vylezlo, co vlastně v Chocni chtěl povědět.

Ti zlí klerikálové nám mladočeským poslancům kazí řemeslo. Chtějí upozorňovat lid, že naše celé parádní řeči jsou prázdna sláma a proto musíme na ně. A sice proto, poněvadž se míchají do věcí, do kterých jim nic není. Mají mít na starosti svíčkové báby a zatím chtějí nám poplést naše voliče. Chtějí nám vzít poslanecké mandáty, chtějí nás vyhnat z rady zemědělské, z okresních výborů, z okresních a místních školních rad.

Kam pak bychom dali naše lidi, co z těchto věcí mají notný užitek, co by dělali otcové naší strany, kdyby přišli o svá místa? Kam pak by se podělo strýčkování a rozdělování učitelských míst, poslaneckých mandátů, obecních starostů, okresních tajemníků atd.? Vidíte, pánové, to nám ti zlí klerikálové chtějí překazit, a to prosím si nedáme líbit. —

Pan poslanec má strach o lid. Je dobrého srdce. Kdyby ti klerikálové přišli ke vládě, připravili by lid o všechno. K tomu cíli uvádí sv. písmo na klerikály: přiletěli ptáci, kteří říkali, že jsou z nebe a všechno tučné zrní sezobali. Ostatním ne-nechali nic. Pan poslanec má strach, aby ti ptáci, ti černí totiž, nepřiletěli a proto je v čas zažehnává. Ale zapomněl na jiné dravce, co společnost lidskou drancují. Těm však pan poslanec všechno promine a nevidí je a to proto, poněvadž nejsou z tábora černých. Já si dovolím řeč pana poslance v tom doplnit.

Večerní list »Hamburger Nachrichten« 8. července 1894 přináší následující zprávu: Časopisu »Ulmer-Schnellpost« dostal se od přítele oběžník obilní firmy »Mühsam et comp.« v Berlíně, Neue Promenade č. 5. Majitelé jsou Pavel Mühsam, A. Cohn v Berlíně a Alex. Bernstein, Charlottenburg. Tento dopis byl psán v Berlíně 26. května 1894 a zní: »Obilní obchody již delší dobou tak povážlivě klesly, že na dlouho žádné vyhlídky nejsou, leč by počasí přineslo nějakou změnu. Proto jsme s radostí na burze pozorovali mráz, který uhodil v noci na neděli. Letos je tolik úrody, že by obchodu obilnímu kynuly špatné časy, kdyby všechny klasy, které vyrostly, zrním se naplnily. Zprávy o mrazech způsobily na burze stoupání ceny žita o 5 marek, ale hned na to nabízeli obchodníci z Ruska ohromné zásoby laciněji a tak cena zase klesla.«

»Ulmer-Schnellpost« píše dále: »Rolník prosí Boha, aby úrodu jemu požehnal a zachránil, úzkostlivě pozoruje počasí, zda obilí škod neutrpí, zlobí se spekulant žid, když vidí, že Bůh práci rolníkově požehnal, a raduje se, uhodí-li mrazy, poněvadž spekulace mu přislubuje zisk ze škody jiných. Zde rolník se třese strachy, tam žid burzián radostí ruce si mne. (Reichspost č. 135. Vídeň, 14. června 1894.) Známo bude čtenářům našim, že na vídeňské obilní burze v měsíci červenci se odbývá takzvaný mezinárodní trh obilní, to jsou obilní židovští spekulanti, kteří dle zpráv, jak úroda stojí a mnoho-li zásob starého obilí ještě je, určují ceny obilí bez ohledu na to, co tomu říká rolnictvo. Rolnictvo se dře, a tu přílešnou ptáci, ovšem ne ti černí, a diktují cenu, to jest sezobají všechno tučné zrno a zbohatnou.

Těm to ale pan poslanec Sokol odpouští. Ať se dře náš rolník na židovské obilní spekulanty, aby zbohatli do milionů, jen když to nejsou ti nenávidění černí ptáci z tábora klerikálů.

Strana svobodomyšlná nemá smutnějších rytířů, jako je poslanec Sokol a vždy posílá tohoto starého harcovníka pro moderní školu, když si někde utržila notnou ostudu a se před celým světem kompromitovala. Známo, kterak na říšské radě v letošním zasedání vůdcové a rytíři bez bázně a skvrny Ed. Grégr a Vašatý vystoupili proti Polákům a museli odvolat. Vídeňská »Arbeiterzeitung« — patrně žádný klerikál — píše: Vyděračné družstvo, které nešťastnou Halič vysává a ve Vídni v poslanecké sněmovně první slovo vede a tím nad celou polovicí naší říše panuje, vyznamenává se nenasytností, nestydatostí a bezpříkladnou chladnokrevností. To jsou vlastnosti banditů ve fraku. Politika polského klubu nezná žádného ohledu ani mravního, ani dost málo studu. Strana Javorského a Stadnického dovede i všechny poklesky, kterých se členové klubu dopustí, zakrýt. Tak aféru Kaminského hájil klub polský, Länderbanku a s ní spojeného hraběte Stadnického. Politika toho klubu je: ne sice čestná, ale zdravá, jak sám jistý polský poslanec o ní se proslovil. Včerejší řeč dra. Grégra (2. května 1894) obsahovala tyto věci v sobě a tu uražena byla čest polského klubu; žádali od Grégra zadostiučinění. To — ač neuvěřitelné — zkroušeně Grégr učinil a odvolal. My sice nesympatizujeme s Grégrem, ale nechtěli jsme věřit tomu, že Grégr tak hanebně vezme do zaječích. (Arbeiter-Zeitung píše doslovně: wir konnten nicht glauben, dass er einen so unsäglich feigen Schritt begehen wird.)³

Co pánům v polském klubu pověděl, je pravda, a řekli to již poslanci Pernerstorfer a jiní. Že Grégr odvolal, tím se neskonale zostudil. (Arbeiterzeitung č. 30. r. 1894.)

Co máme my klerikálové říci? My pouze uvádíme výrok a úsudek z tábora, o jehož přízeň páni svobodomyšlní tak usilovně pracují, z tábora dělnického. A zde vidíme, že dělnictvo poslanci svobodomyšlnými opovrhuje.

A proto, aby si zchladili žáhu a valně poškozené poslanecké fraky trochu spravili, vyhledali si starý a věčně nový cár, klerikalismus, aby jim notné díry roztrhaných poslaneckých fraků záplatovali.

Všude úpadek, pánové, proud radikální nezadržíte. Bud'to anarchie nebo křesťanství. Jiných receptů neznám.

³ Nemohli jsme uvěřit, že se dopustí tak nevýslovně zbabělého kroku; pozn. editora.

IV. Takzvaní realisté proti kněžstvu.

Čtenář se bude ptát, v jaké to vzácné společnosti jsme se najednou ocitli? Páni realisté, kdo je to? Nevím, kdo jim dal jméno, myslím, že oni sami sobě. Ale co nám do jména? Jsou to vesměs velmi učení páni profesorové na univerzitě a poslanci. Poslanecké mandáty, jako Masaryk, Kaizl, Kramář obdrželi ovšem s milostivým dovolením pana Grégra.

Ale jaký nevděk! Tito páni utvořili v českém poselství takzvanou stranu oportunistů, to je lidí, kteří praví, že to s tím boucharonstvím⁴ nejde, a že musíme začít jinak. Jsou tedy jiného rozumu než Grégr.

Novinářským lokajem těchto velkých pánů je «Čas» a vědecký časopis »Naše doba«, kam tito pánové snášejí svůj »vědecký« rozum.

Ale jak to přijde, že tak velcí páni brojí proti klerikalismu? Inu to jen z pouhé učenosti. Hlavní sloup »Časistů« Masaryk rodem katolík došel k rozumu, že katolická církev není pravou cestou k věčnému spasení a proto stal se helvetou, či evangelíkem.

Z toho stanoviska pochopujeme proto nápadnou až lásku k církvi katolické, která vychází z redakce »Času« a nápadnou až starost o »nešvary« a »chyby«, které panují v táboře klerikálním.

Redaktor »Času« Herben zasadil »smrtnou« ránu klerikálům vydáním spisu: Jan Nepomucký, spor dějin českých s církví římskou.

Vydal ji z pouhé lásky k církvi katolické, aby jí dokázal, že svatořečí zcela vymyšlené osoby, které nikdy nežily, za tím účelem, aby lid neuctíval osoby jiné, např. Husa. Z toho jde, že církev klame národy, obzvláště národ český, že chce, aby lid zůstal zatemnělým a hloupým, aby mohli kněží nad lidem vládnout. A proto pryč s ní!

Čtenář vidí, že jsme zase u té staré věčně nové písničky, kterou jsme právě slyšeli z úst pana poslance Sokola. Ale páni Časisté mají zase jinou tóninu. Oni zpívají tutéž píseň, ale jinak. Podívejme se, co nám pan Herben nového v řečené knize pověděl.

Herben líčí tehdejší dobu takto: Kněžství znamenalo v tehdejší době takové výhody, že si je dnešní člověk sotva jasně dovede představit. Církevní úřady, biskupové a kněží byli skoro neomezenými pány nad lidmi; moc a sílu svou dávali lidu pocítit klatbou a interdiktem, hroznými to prostředky pro středověkého věřícího člověka, neboť znamenaly pro něho vyloučení ze společnosti lidské, opovržení, ztrátu všech práv — to, co dnes činí se ohavným zločincům. A stávalo se to mnohdy pro maličkost, více z bujnosti a panovačnosti kněžské, kterou lid k poslušnosti dostrašoval. (Str. 13.)

Tím podal Herben ráz doby, ve které Jan z Nepomuku žil. Budiž všemu pravda, co Herben píše. Úmysl, jakým píše, je však patrný. Církev, kněžstvo panovalo tehdy, a zneužívalo svého postavení na zotročení lidu. Herben chce říci čte-

⁴ Ottův slovník naučný (IV, 48): »Boucharon — ... V novější době přezváni tak politikové, již si libují v řečech hlučných, ale jalových«; pozn. editora.

nářům svým: kdyby tedy dnes klerikálové přišli k veslu, byli by tak, jako tehdy. A proto na ně.

Herben dá mi za pravdu, že klerikálové dnes u vlády nejsou. Nuže jsou jiní páni u vlády. A jak se má lid dnes?

Herben praví, že kněz tehdy požíval takové výhody společenské, že si je nedovedeme ani představit. To již zabíhá na pole básnické. Je to přehánění. Ani Rothschild dnes není takovým pánem, jako byl tehdy žebravý mnich, chce říci pan Herben!

Nuže dnešní společnost prosta jest pout klatby a interdiktu církve. Za to však máme zcela jiné prostředky, podle našeho moderního pokroku a kultury; manlicherovku, vyhladovění a vyhazov z práce.

Necht' mluví dvě nejnovější události. Poslanec Pernerstorfer dal 10. května 1894 na říšském sněmu tento pilný návrh: Zaveden budiž výbor z 20 členů, který má vyšetřit vše, co ve Falknově a v Moravské Ostravě se stalo. Návrh odůvodnil tím, že sám se přesvědčil o událostech ve Falknově. Kdyby se vyšetřování přenechalo úřadům, jsem přesvědčen, že vše náležitě na světlo nevyjde. Kdo myslí, že krvavé události a stávky vyvolali štváči, ten je na omylu. (Ve sněmovně smích. Březnovský volá: hle, milionáři se smějí.)

Havíři donuceni ke stávce proto, že jim mzda libovolně snížena. Vládní okresní hejtman soustavně zabraňoval horníkům, o věcech je tížících si porokovat a se shromáždit. Asi 300 horníků se sešlo v hostinci. Ubírajíce se cestou k Falknovu přišli četníkům v ústrety. Soudruh Šticl vyzval horníky, aby ustoupili, anť jim četnictvo rozkázalo, by zůstali stát. Sotva však vyzval, by ustoupili, již zahučely manlicherovky a zdrcenou hlavou skácel se dělník Šticl k zemi. (Březnovský: Rothschildovi četníci.) Tu dělníci strnulí strachem utíkali zpět, četnictvo ale vypálilo do prchajících ještě několik ran. Kule zasáhly jedenáct lidí, tři zemřeli. Lékaři praví, že devět je z nich postřeleno od zadu. Žena Šticlova, která chtěla k mužovi, byla od četníků zakřiknuta. Nedbajíc jich, chvátala k mrtvému muži, avšak četníci namířivše zbraně pravili: ještě krok a zastřelíme vás.

Žena zvolala: Zastřelili jste muže, zastřelte i mne a šla k němu. Četník jeden domluvil ostatním a ženě dovolili se přiblížit. Četnický rytmistr pravil ženě zoufalé nad mrtvolou: Kdybyste byla svého muže nechala u sebe v posteli, nebyl by ho nikdo zastřelil. (Ve sněmovně vzrušení.) Přes 2 hodiny nepřišel nikdo raněným na pomoc. Na mou prosbu pochován Šticl bez dozoru vojenského. Mluvil jsem na hřbitově k zástupům a nikdy v životě nezapomenu, jak ženy zoufale a křečovitě prsty své do země vryly bolestí bez sebe, jak mužové nepohnutě stáli strnulí.« (Vaterland č. 127. r. 1894.)

Potom povstal poslanec hrabě Kounic a pravil:

»V Moravské Ostravě došlo ke srážce mezi horníky a vojskem, a že hornictvo toho vinno není. (Nepokoj ve sněmovně. Sokol: Nechtějí poslouchat, poněvadž se mluví o dělnictvu. Brzorád: To jsou kapitalisté.) Hned při prvním výstřelu zasaženo 22 lidí.« Poslanec Lueger pravil: Horníci jsou na nejvýš k politování. Právě zde vidíme neplodnost práce a úžasný zisk kapitálu. Kdežto dělníci trpí hlad, majitel dolu žije v báječném přepychu. Horníci rakouští pracují v podsvětí, aby několik málo uhelných baronů nesmírně zbohatlo, aby tito baronové celou Vídeň

zatížili takovými daněmi (ceny uhlí), jako v žádném státě na světě, (Šlesinger: To jsou zlodějové a lupiči.) Aby se zachovalo sedm odvážlivců v Semriachu, celá zem a vojsko alarmováno, zde se střílí do lidu jako do šelem. Ale ne dělníci jsou šelmy nýbrž ti, kteří dělnictvo vysávají.« (Vaterland č. 128.)

To, pane Herbene, je první obrázek naší pokrokové krásné doby, plné svobody a blahobytu. Jak jsme pokročili! Ve středověku, kde tedy vládli kněží, upálili se bludaři, zlosynové. Já sám se hrozím těchto hranic. Teď jsme na tom mnohem líp. Namíří se proti četám bezbranného dělnictva několik bezdýmných manlicherovek a je po rámusu. Mrtví se odnesou a za asistence několika setnin vojska v noci se pochovávají. Vidíte, pane Herbene, jak jsme pokročili. Ani již ta stará ba-bička nebude přikládat polínko na hranici, jak to měla prý učinit Husovi, chuděra, kam by se nyní v době bezdýmného prachu škrábala!

Druhý obrázek je také velmi utěšený.

Na říšském sněmu 3. dubna 1894 učinili dotaz ministru spravedlnosti poslanci Pernerstorfer, Kronavetter a soudruhové. Ve schůzi dělnické konané v Dreherově sále vyličoval soudruh a vůdce dělnictva Reumann rozmluvu před svědky se slováckým dělníkem.

V Uherském Hradišti najal náhončí 170 dělníků připověděv jim ve Vídni práci za denní plat 3 zl. Slováctí dělníci namačkáni do vojenských vagonů a do nich zavřeni. Cestou až do Vídně z vozu nesměli, až dorazili k plynárnám. Tam se hned dovedli k výhním.

Slováci chtěli z plynáren utéci, ale brány byly zavřeny. Na útěk nebylo lze myslet. Dělníci se ukonejšili pivem a uzenkami. V noci spali ve skladišti dva až tři na jednom slamníku. Proto někteří dělníci chtěli utéci přes zeď, tato však je příliš vysoká. To dosvědčují dělníci Horelet, Stehlík, Ševčík a Chlachula.

Je-li tomu tak, tu dělníci tito veřejně znásilněni byli. Podepsaní se táží pana ministra, zdali jest ochoten, v nejkratší době ve sněmě celou tu věc náležitě objasnit. Ve Vídni 3. dubna 1894. Následují podpisy antisemitů a mladočechů.

Celou ohromnou Vídeň zásobuje anglická společnost »Imperial-Continental-Gasassociation« plynem a měla v plynárnách svých 1 600 dělníků. Tato společnost určuje libovolně městu a soukromníkům ceny plynu a vydělává do roka tolik milionů, že to nikdy na veřejnost nepřijde, aby se toho Vídeňáci sami neulekli, kolik na nich cizí hladoví Angličané do roka vydělají. Tato společnost si nakloňuje svými penězi všechny židovské noviny vídeňské a i zlotřilou židovsko-liberální většinu městské rady.

Ať se proto děje v plynárnách co děje, nic se ředitelstvu nestane. Tak vypovědělo ředitelstvo starého dělníka bez příčiny. Veškeré ostatní dělnictvo prohlásilo, že zastaví práci, jakmile vypovězený dělník nepřijde zpět. Ředitelstvo na to čekalo, chtělo se zbavit starých ku práci neschopných dělníků, aby jim nemuselo platit penzi, jak stojí ve stanovách.

Stávka vypukla a ředitelstvo vyslalo agenty, aby najali slovácké dělníky. Tito práci nezvyklí umdlěli v nesnesitelném horku a čtyři Slováci následkem popálenin přišli o život. Slováci násilně za pomoci policie v plynárnách zadrženi.

Co učinil stát? Co se stalo společnosti? Nic. Z propuštěných dělníků nepřijala společnost 600! A jsou vesměs starší a ženatí! V práci úmorné připravili se

v plynárnách o zdraví a nyní, nejsou k ničemu, jsou vyhozeni.⁵ To je zajisté, pane Herbene, hůř, než kdyby se ve středověku bylo zapálilo 600 hranic!

Moderní společnost nemá sice hranic, má ale mnohem horší skřípec, který znenáhla usmrcuje a v předčasný hrob sklátí a to jsou: výpověď z práce starých neschopných lidí. »Der Mohr hat seinen Dienst getan, der Mohr kann gehn.«

Sluha posloužil, sluha ať odejde! V pravdě lidské a krásné!

Proto by bylo moudré, abyste nehaněl dřívější doby, které ani neznáte a nezamlčoval nynější hromadnou bídu, která v dějinách sobě nemá podobných příkladů. A to prosím v době, kde kněžstvo pražádné vlády nemá! A já proto pravím, protože ji nemá, že nemá vlivu na veřejnost a zákonodárství, proto se má lid tak dobře, ba až moc dobře, až do vyhladovění.

Pan Herben líčí dále tehdejší dobu.

Jelikož místa duchovních velmi vynášela, byl k stavu duchovnímu velký nával a na mnohé místo čekalo několik. Na smrt některého kanovníka čekali někdy i dva kandidáti (str. 15). Snad panu Herbenovi bude známo, že my jsme na tom nyní mnohem hůř.

Když se nyní uprázdnilo místo hladového diurnisty⁶, hlásí se o něj 100 i 200 lidí. Městská zastupitelstva si nevědí rady, koho ze žadatelů mají učinit strážníkem.

Na jedno místo, na smrt jednoho čeká dnes 100 až 200 lidí. Vidíte, pane Herbene, tenkrát čekali pouze dva. A co máme dále říci o starostech rodičů?

Nyní kdyby byl kdo sebeučenější, měl třeba trojí doktorát, přece místo i dost mizerné neobdrží, kdo nemá alespoň pět strýců, kteří za něj jdou od kliky ke klice a mocným pánům, svým známým se za něj přimlouvají.

Krátce chudému i sebenadanějšímu mladíku nelze dnes ničeho dosáhnout, nemá-li protekci. Zde máme zase příklad, že neradno hanit dřívější doby a dnešní zlořády umlčovat.

Herben praví dále: Doktor Johánek byl v tu dobu jedním z nejbohatších prelátů českých; měl důchody z úradů, měl domy a půjčoval peníze kněžstvu i šlechtě, jak o tom slyšíme z častých jeho soudů o dluhy od r. 1373 počínajíc až do smrti jeho.

Panství kněžské stávalo se lidu nesnesitelným. Lid však se bál hlavy pozdvihnout. Dával jen najevo své smýšlení tím, že se hrnul k osobám, jež káraly zlořády kněžské. (Str. 17.)

Čím dál, tím více popuzovalo duchovenstvo i jiné lidi proti sobě svou hrdostí a panstvíchtivostí, takže bylo velmi nenáviděno.

Proto se lid kněžím vyhýbal a bylo dokonce tehdy přísloví: Neměj ničeho s knězem nebo duchovním, a jestliže ho urazíš, raději zab jej hned, sic nebudeš s ním věčně míti pokoje. (Str. 19.)

Účel těchto řádků bije do očí. Pan Herben tu vyhodil proti kněžstvu ty největší trumfy.

Tehdy půjčovali a hromadili majetek kněží, když to činil sám generální vikář arcibiskupa, kterak měli pak jednat druzí? Ať nedím nic proti tomu, upamatují

⁵ Arbeiterzeitung č. 28. r. 1894.

⁶ Písař za denní plat; pozn. editora.

pana Herbena zase na to, že nemá pražádné příčiny tehdejší dobu hanit a dnešní zlořády umlčovat.

Ba právě zde ukazuje se Herben velikým ignorantem tehdejších poměrů a náramně shovívavým k těm dnešním.

Jak známo nebyl tehdy úvěr na majetek nemovitý, půda ani domy se zadlužit nemohly. Bylo pouze dovoleno půjčovat na zástavu. (Viz: Rud. Vrba: Sociálně-demokratická společnost, str. 180.)

Právě církev svou záповědí brát úroky z půjček zamezila ve středověku hromadění majetku, které vidíme dnes. Pan Herben si může přečíst na důkaz toho i spis protestanta Meyera: »Der Capitalismus fin de siècle«⁷ a »Endermannův: »Die kanonistischen Zinsverbote.«⁸

Ale tací páni nepotřebují se o ničem přesvědčit, píší o věcech, o kterých nemají ponětí, nejedná se jim o věc, jedná se jim pouze o potupu kněžstva a to stačí, tento účel dovoluje všechny prostředky.

Tehdy půjčovali notáři peněz jako nyní. Kolik bylo takových notářů? V celém království českém ani tolik, kolik máme prstů na ruce.

Vidíte, pane Herbene, nyní máme u advokátní komory v Praze zapsaných advokátů a notářů pouze v Čechách 700. Hezká to sumička. Ale půjčování peněz nyní provádějí zcela jiní lidé. A výsledek toho?

Knihovní dluhy v Rakousku obnášejí 2 791 milionů zl. Za posledních 25 let prodáno 182 180 usedlostí a z toho pouze jen v Čechách 73 855 statků a za nucené prodané usedlosti strženo 374 miliony zl., dluhy vtělené obnášely ale 661 milionů zl., ztratili tudíž věřitelé 287 mil. zl.

Tyto usedlosti jsou vesměs rozměru menšího, tolik rolníků přišlo v niveč!

Rolnictvo v říši rakouské každého roku nadělá průměrně 100 milionů zl. dluhů; to jsou vesměs půjčky na vyplácení podílů a podobných starších požadavků. Na zlepšení půdy nepřijde z toho nic.

Pouze my v Čechách dluhujeme 994 milionů v pozemkových knihách, z čehož se platí 50 mil. ročně úroků.⁹

Z těchto úroků žijí banky, záložny, židé, lichváři, advokáti, notáři. A kněží? Inu, ti nepotřebují.

Na tom však není dosti. Naše banky, ústavy to, kterým nikdo nemá co poroučet, vydělají ročně ohromné peníze.

V Rakousku máme skoro 30 bankovních podniků a ročně vydělají pouze skoro 60 milionů zl. Kdo platí tyto ohromné sumy? Z toho žijí bankéři, židovští milionáři, diktují nám zákony, poroučí nám nové peníze a my otroci křesťanští pokorně posloucháme. (R. Vrba: Povaha moderního kapitálu, str. 80.)

Na tom však není dosti. Lid odvádí státu, zemím a obcím ohromné daně. Moderní stát živí vojsko, má ohromné dluhy, platí za ně úroky, živí úřednictvo a nepatrný díl daní věnuje školství a veřejným podnikům.

⁷ Kapitalismus konce století; pozn. editora.

⁸ Kanonické zákazy úroku; pozn. editora.

⁹ Winkler, Realitätenverkehr und Realitätenbelastung in den Jahren 1885—1889. (Obchodování s nemovitostmi a věcná břemena nemovitostí v letech... pozn. editora.) Stat. Monatschrift XVI. ročník, 11. a 12. sešit 1890.

V roce 1868 platilo se u nás všech daní 329 milionů, dnes se již platí ročně 608 milionů. Z toho připadne přes polovic na kasárny, tedy na vojsko a na úroky státního dluhu, který obnáší 5 422 milionů zl. (Adámek: Ozbrojený mír.) Kupony ze státních dluhopisů jsou v rukou zase ponejvíce židovských milionářů a bankéřů a vojenské dodávky mají opětne ponejvíce židé.

Tož vidíme, kam se to panství nad lidem podělo a komu nyní lid otročí.

V pánvích uhelných v Moravské Ostravě dostalo se dělnictvu místo chleba olova. V zápasu tom zůstalo 13 mrtvol na bojišti, 36 dělníků bylo těžce raněno, mnoho stávkujících dělníků bylo propuštěno, množství jich je odsouzeno a uvězněno, ostatní bídou donuceni ujali se opět práce.

K majiteli dolů hr. Vlčkovi odebrali se 4 havíři se soudruhem Kolářem v čele, aby přednesli mu stížnosti. Všichni slzeli, i hrabě Vlček hluboce byl pohnut.

Když se deputace vzdálila, zavolal hr. Vlček svého ředitele dolů, aby mu uložil, by se těmto poslům naprosto žádného příkoří nestalo. Tu se dozvěděl, že tyto čtyři dělníky četnictvo již hledá, a že budou zatčeni.

»Domníval jsem se,« praví hr. Vlček, »že by věci více prospělo, kdyby se bylo přivolilo, aby tito čtyři dělníci se svými soudruhy promluvili, avšak nemohl jsem je zachránit, byli zatčeni.« (Poslanec Adámek na říšské radě 1. června 1894.)

Snad panu Herbenovi není ani známo, že uhelné doly v pánvi ostravské vynášejí ročně uhelným baronům 10 milionů zl. Z toho tyje Rothschild, Gutmann, Salm, Vlček.

Severní dráha, která uhlí toto do Vídně dováží, vynáší ročně čistých 10 milionů a na jednu akcii připadne 127 zl. dividendy ročně. Kdo je majitelem severní dráhy Ferdinandovy? Rothschild.

Otroci křesťané pracují pod zemí. Otroci křesťané drahou jezdí a platí a mlčí.

Ředitelé všech drah jsou neomezení páni. Rozhodují nad osudem celých rodin a lhostejno jim zničit otce rodiny čili nic. Takový cit není nikde znám. Kdežto zřízenci drah a hlídači mají měsíčně 20 zl., úředníci ročně 800 zl. a živit mají četnou rodinu, platí se ředitelům drah po tisících.

Česká severní dráha platí řediteli ročně 30 000, buštěhradská 20 000, francouzská společnost státních drah platí řediteli ročně 80 000 franků.

Ředitelé bankovních závodů a pojišťoven mají 10 000 až 50 000 ročně příjmů, mimo toho mají příjmy vedlejší, takzvané tantiémy.

Nuže, pane Herbene, podívejte se na naše krásné poměry!

Co jste se nalopotil, než jste sepsal knihu o sv. Janu Nepomuckém, která za krátký čas se rozebrala a vydělal jste nanejvýš 800 zl. To je capart. Kolik vydání budete muset prodat, než si budete moci koupit jen jednu akcii severní dráhy Ferdinandovy, jestliže vám ji Rothschild vůbec prodá. A šla vám na odbyt proto, anť vystupujete proti terorismu či nátlaku kněžskému. (»Čas« č. 18., str. 278. r. 1894.)

Je potěšitelným znamením — pravíte — jak lid náš nepříznivě hledí na klerikální radikalismus nynější. Sotva se mýlím, soudím-li, že kniha moje proto šla na odbyt, poněvadž v ní spatřována silná rána na hlavu tohoto terorismu.

Veliká je zásluha vaše. Osvobodil jste český národ od škůdců a vybájených předmětů úcty. Vaší zásluhou bude, že proudy upracovaných a zubožených venkovanů nebudou již Prahu zaplavovat o dnech svatojánských. Ať pracují přece na hroudě své, aby v čas odvedli úroky lichvářům a bankám.

Vy pochopujete, proč národ náš vedle všech jiných bojů za národnost a politickou samostatnost nikdy nesmí se vzdát boje proti klerikalismu.

Dávno cítil jsem v hloubi duše, proč nejosvícenější naši duchové od Dobrovského až po Havlíčka vždy potírali klerikalismus, usilující zmocnit se našeho života. I v dobách nynějších musí nám všem být odkazem, co i muž tak ústupný a opatrný jako Josef Jungmann nám napsal: »Násilná vláda kněžská a světská jsou nejúhlavnějšími nepřáteli člověčenstva. Nesnadno určit, která z nich je horší. Hrozny jsou obě již o sobě a vedle sebe stojící, avšak běda národům, když buď spor a válka mezi nimi vznikne, aneb když, což nejraději činí, obě se spojí a zdvojenou silou ubohé národy dává. Český národ tu krásnou dobu, v které odtrhl se od papeženství, v uměních nade všechny Evropany vynikal, nikdy pak více neklesl, jako když jezovitstvo nad ním vítězilo.« Wieland pravil, že nemá žádný spisovatel pero do ruky vzít, leda že by bojoval proti dvěma úhlavním nepřátelům člověčenstva: násilné vládě kněžské a světské. Nuže, i já jako spisovatel český znám svou povinnost. (Čas, 280.)

Nevím, odkud Herben Jungmanna cituje. Ale nevdá. Souhlasím úplně s Jungmannem, že násilná vláda ať kněžská, ať světská je nepřitelem člověčenstva. Tím horší, když obě na zotročení lidu se spojí. Pan Herben zná zajisté dějiny reformace, život Luthera a Kalvína, jak Janssen jej též dějepisně dolíčil, kterak se oba spojili s knížaty, a brodili se v proudech prolité krve a zabavovali statky církevní. Nejen Janssen, sám Marx v prvním díle »Das Kapital« to dotvrzuje. Panu Herbenovi volno »Das Kapital« přečíst.

Než, Jungmann není dějepisem, a to, co pravil, že český národ byl nejslavnější, když se odtrhl od papeženství, je neznalost našich dějin. Husité právě zbořili, co předkové naši vystavěli, a kam nepřišli a co nezbořili, to nám zůstalo.

Jezuité nám nepřinesli Bílou Horu, nýbrž sami odbojní stavové čeští povolali kalvinistu Bedřicha falckého na trůn.

Když pak se rozzuřila po vlastech našich válka třicetiletá, tu zase jezuité nepovolali do Čech Švédy, nýbrž Čeští bratří Amosem Komenským v čele dovolávali se pomoci švédské. (Viz o tom: Svoboda: »Katolická reformace.«) Když hrůzami válečnými země naše zpustošena, tu nad zbytky obyvatelstva působili jezuité, hledíce národ český vrátit k víře katolické. A vidíte, pane Herbene, právě Jungmann chodil do semináře v Litoměřicích, kde plamennými slovy rozohňoval bohoslovce k lásce české řeči. A vidíte, české kněžstvo to bylo, které národ probudilo z 200letého spánku. (Viz: Zelený: »Život Jungmannův« str. 39.)

Vidíte, pane Herbene, kdybyste psal proti manlicherovkám, proti vojsku, byrokracii, bankám, vydřiduchům, židům, lichvářům, advokátům, poslancům, přišel by pan státní návladní a zabavil by vám to. Přišel byste na mizinu, ku škodě. Tak ale bojujete proti klerikalismu, to vám vyneslo, a proto znáte jako spisovatel »český« svoji povinnost; to jest, nevím, co bych psal, abych si neškodil, nýbrž prospěl a proto píši proti klerikálům. —

Pánům realistům a časistům je trnem v oku kněz, který jeví na sobě horlivost v povolání svém. Spustí naň hrubou střelbou. Útoky na biskupa Brynycha jsou známé.

Nejvíce je ale pálí Škrdle, redaktor katolického měsíčníku »Vlast'«. Pan Herben dokonce napsal v »Čase« č. 19. str. 290, r. 1894: »Dnes ani dr. Rieger, ani dr. Mattuš neurčují směr strany staročeské, nýbrž mužové barvy P. Škrdla.« Herben něco napsal, čemu se sám musí vysmát. P. Škrdle není ve styku s rozhodujícími osobami strany staročeské, známo, že mezi provoláním klubu »Máje« byli i redaktoři staročeských listů, a tu má Herben komickou až odvahu napsat, že P. Škrdle určuje, diktuje směr staročeské politiky. To znamená, že Herben je novinářským harlekýnem.

Ale nejvíce pálí »Časisty« Škrdle proto, že založil »Družstvo Vlast'«. Kdož mohl — píše Herben dále — ještě před 5lety tušit, že vůbec bude hrát nějakou úlohu v Čechách tento P. Škrdle, jehož obzor nesahá dál nad návod, jak sbírat národní písně, pohádky a zvyky, jehož dopisy z Alp budily nevázaný posměch svou prázdnotou a nedovedností!

Tak, pane Herbene, teď jste si zase ulehčil, alespoň jste mohl klerikálům říci, jak jsou hloupí. Ani nedovedou napsat dopis z Alp.

Já jsem jiný chlapík, jsem doktorem a redaktorem »Času«. Ale nedělejte si, pane Herbene, z toho nic, že jste doktorem, nyní je »doktorem« už skoro každý žid.

Celá ta věc s tím »nepatrným« Škrdlem je přec jen šlakovitá. Tento »nepatrný« kněz založil družstvo, čítající 1 700 členů, vydává »Vlast'«, kterou odebírá 4 000 abonentů, založil »Dělnické Noviny«, které se tisknou ve 3 800 exemplářích a vychovatelský časopis »Vychovatele«. On právě svou nepatrností se odvážil ve »Vlasti« vytknout i těm největším »našim« »bohům« a »polobohům« spisovatelům bohopusté řádění proti mravům našich předků, proti mravní špíně, kterou k nám z ciziny zavlekli.

Proto velký poplach v Izraeli a na daný pokyn povstal celý český parnass proti »nepatrnému« knězi. Ale víte, pane Herbene, zapomněl jste na jednu věc. Snad víte, že Syn Boží si nevyvolil ani doktory ani redaktory »Času«, zvolil si chudobné prosté rybáře, a hle tito neučení mužové obrátili svět. Tím chci jenom říci, že slovo »nepatrný« je různého významu. U vás patrně znamená, že teprve ten přestane být nepatrným, koho vy uznáte za chlapíka. No budiž.

Tím jsme zase čtenáře naše obeznámili s táborem moderních vlků, kterým kalí klerikálové vodu. Jsou to páni náramně učení, helveti, profesoři a žurnalisté, kteří chválí romány jako Sta Lucia¹⁰, kde se glorifikuje prostituce, kteří mají patent na všechnu moudrost.

A jelikož by jejich řemeslo nebylo ničím, kdyby nemohli mluvit a psát proti klerikálům, poněvadž nic kloudnějšího ještě nedokázali, proto ať žije boj proti klerikalismu!

¹⁰ Santa Lucia – román ztracených iluzí spisovatele Viléma Mrštíka, který vyšel poprvé v roce 1893; pozn. editora

V. Kněžské bezženství.

V letech osmdesátých byly u nás žně proti klerikálům. Svobodomyslní měli všude vládu. Každý židovský i nežidovský novinářský ničema tupil katolické náboženství. U nás vydával a tiskl pan dr. Ed. Grégr pověstné epištoly svobody a spisy Alfonsa Šťastného, kde celé spousty lží, pomluv a hanebných potupných výmyslů proti kněžstvu a náboženství katolickému nahromaděno bylo.

Časy se trochu změnily. Hmotná bída lidu a s ní spojená mravní jeho zpustlost je příčinou, že i liberálové nemohou se ubránit myšlenky, že bez náboženské výchovy lid pustne, mravy jeho zdivočí. Jsou však lidé, kteří bez všelikých ohledů k lidu ohřívají staré potupy kněžstvu činěné.

Hlavně vábí je bezženství kněžské, které zavdává těmto lidem příčiny brojit proti kněžstvu. Církev žádá na knězi, aby se odřekl rodiny. Je to zajisté jedna z největších obětí, jakou slabý člověk přinést může pro záměry vyšší.

Ale právě toto odříkání jedné z největších žádostí zavdává pánům liberálům příčiny k útokům na kněžstvo.

Liberálové praví: kněžstvo nezachovává zdrženlivost, žije necudně, má v domech svých ženy, jako jiní. Proto jsou vlastně pokrytci, jinak mluví, jinak žijí a proto nestojí i to učení z úst kněžstva za nic. Že mají pravdu, dokazují dějinami a v novinách přinášejí neustále skandální příběhy o kněžstvu, které se stanou v celém světě. K tomu účelu nejvíce se používá románů a povídek, »dějepisných« vypravování, kde kněz vylíčen jako smilník.

Která je toho příčina, že se takové věci tisknou? Vzpomínám si, když jsem byl chlapcem, kterak tehdy úžasně se šířily po Čechách krvavé romány. Lid je zrovna hltal. V těchto románech vždy hrají kněží úlohu smilníků a odvážlivých záletníků a to i samotní papežové. Nakladatel Hynek z těchto románů zbohatl.

Tyto romány se přežily, každý se jim směje a proto spekulanti nakladatelé vynášeli jiné prostředky, aby vábili obecenstvo a z hlouposti lidí zbohatli. Známé je pořekadlo: »Kdo spekuluje na hloupost lidskou, dobře spekuluje.«

Obecenstvo hledá nyní jinou stravu, ono chce být více drážděno. Novináři a nakladatelé rozumí duchu času. Lid nechce již číst ani romány »Černý Petr«, ani »Papež a krásná židovka«. Tak vznikly romány naturalistické, to jest: lidská špatnost a náruživost se líčí tak, jak skutečně je. Novináři si zajdou do bordelů, do nočních kaváren, do čtvrtí, kde bydlí chudina. Tu je látky hojnost. Tím si vydobyl světové slávy Zola, na jehož romány a na český humor má patent pan Vilímek. Takové věci jdou na odbyt. Takzvaným učenějším a vzdělanějším třídám se podává dráždidlo jiné. Tu se líčí pohlavní náruživost ve svém vzniku »dopodrobna«. Světové slávy na tom poli si vydobyl italský materialista Mantegazza, na jehož spisy si vzalo patent »národní« nakladatelstvo Kobrovo, které kdysi vydávalo ušlechtilé spisy Boženy Němcové. Ach ty krásné časy národního probuzení minuly, národní knihovnu nikdo neodebírá a proto vydáme Montegazzu, abychom přece něco vydělali.

Takovýmto prostředkem si trochu vydělat a zbohatnout je vždycky pikantní a lákavá četba o pohlavních poklescích kněžstva. Tací nakladatelé spekulují

dobře; oni vědí, že zkažený lid takovou četbu hltá a vědí, že taková četba je jistým pánům náramně vhod.

Čiperným takovýmto nakladatelem v Praze je pan Bačkovský. Tento pán je náramně zajímavý. Prve než byl knihkupcem, psával do různých časopisů, byl rád, když mu redaktor práci přijal a zaplatil. Tak psal i do katolického měsíčníku »Vlast'«. Takový spisovatel si věru těch pár grošů zaslouží. Konečně pomocí dobrých přátel vydobyl si koncesi knihkupeckou a začal vydávat: »Kněží katoličtí o novočeské písemnictví zasloužili.« Měl úmysl takto do kruhů kněžských přijít a vydávat spisy směru katolického. Ale nastojte, spis ten nešel na odbyt. Co naplat. Bačkovský si myslel, když to nejde s nimi, půjde to proti nim a vydává nyní houfně knihy protináboženské a protikněžské a zajisté se mu dobře vede. My klerikálové nic jiného nezasluhujeme, proč nepodporujeme naše lidi. Tak skoupil staré epištoly svobody a spisy Barákovy, které vyšly pod jménem Alfonsa Šťastného, dal jim novou obálku a prodává je koupěchtivému obecenstvu jako z brusů nové. Ještě štěstí, že Grégr neprodal epištoly ty hokyním na balení sýru a podobných věcí. Přijdou nyní právě vhod. Poslanec Sokol pravil v Chocni, že svobodomyšlná strana se málo starala o duševní stravu českého národa.

Pan Bačkovský chce panu poslanci Sokolovi pomoci. Poslal dělnickým listům následující inzerát, který čtu v kladenské »Svobodě« č. 11. dne 13. června 1894:

»Aby spolkové knihovny snadno a rychle si opatřit mohly knihy, dovoluji si učinit tento návrh: Ať výbor spolku vybere z mého seznamu knih asi za 100 zl. a já mu pošlu z těch knih o n y , k t e r é b u d u m o c i d á t n a d l u h . Spolek zaplatí mi je po částkách dle možnosti a tak budou mít spolky knihy dříve, než kdyby měly čekat, až budou mít na ně peníze.«

Bačkovský,
knihkupec.

Pan Bačkovský nabízí dělnictvu knihy, které čekat může, to jest, vybere staré haraburdí, které by mu červi sežrali a dá to na dluh dělnictvu. To je znamenitý nápad. To nedovede ani sám pan Vilímek, ani Hynek, ani »český« knihkupec Urbánek.

Pan Bačkovský vydává houfně knihy protináboženské a protikněžské. Takovouto knížečkou zajímavou je: »Zrušte kněžské bezženství.«

Slyšme slavného spisovatele Baborovského: »Není podstatné příčiny, proč by nemohl být zrušen celibát. Vždyť v církvi katolické kněží po celých tisíc let ženatí byli a právě v letech těch církev nejvíce kvetla a se šířila. A divno, v církvi katolické je stav manželský svátostí a papež zakázal celé třídě lidské společnosti přijetí svátosti té. Jak mnohému pohoršení by se zrušením celibátu vyvarovalo. Neboť že ve stavu, který tolik tisíc údů čítá, jsou i údové nehodní, kdo by se tomu divil? A co je pak z dětí, jež hanu původu svého na čele nosí a které by jinak dobrého vychování byly požíly a tak užitečnými údy národa našeho a lidské společnosti byly mohly se stát. Ačkoliv zajisté největší díl našeho kněžstva pořádně žije,

přece stanou se jednotlivé pohoršlivé případy, což i na ostatní kněžstvo temný stín vrhá a čímž i ostatně pořádně žijící kněžstvo o vážnost se připravuje.

Jaký div, že i ten nejspóřadnější kněz se podezřívá a pomlouvá a že na jeho domácnost vždy jaksi nedůvěřivě a pohrdlivě se pohlíží.

Vezme-li kněz příbuzné, musí na to patřit, jak se domácí a přátelé o jeho statek hašteří a jeden více než druhý urvat chce, a nějaký ten statek farář, jenž musí domácnost vydržovat, musí přece také mít.

Největší díl odpadlých kněží vystoupilo z církve kvůli celibátu. Papež Řehoř VII. zavedl kněžské bezženství, aby mohl nad kněžími neomezeně vládnout. A hle následky! Čtete »Červánky«, které přinášejí v každém čísle důkazy, kterak kněží klesají a hřeší proti celibátu. Celibátem se kněžstvo stává uzavřenou kastou, poslušným vojskem papežovým. Jako voják ku prospěchu světské libovlády, tak zase kněz ku prospěchu libovlády duchovní má být ode všech ostatních spoluobčanů oddělen, nemaje mít s národem vůbec žádného citu společného.

Havlíček prý žádá, aby každému knězi, který celibát porušil, vtačena byla do obličeje viditelná nezrušitelná známka. Pak by celibát ihned odpadl.«

Tato znamenitá knížečka je pouze o 16 malých stránkách a stojí 10 kr.! To jsou dobré kšefty a dokonce s tak zajímavou látkou. Jak naivní je a dobrosrdečný ten pan Baborovský. On má soucit s knězem, i ten nejspóřadnější bývá podezříván a proto hned doporučuje »Červánky«, list to, který výhradně na potupu kněžstva je tištěn.

Nedivíme se obyčejnému zkaženému lidu, který dychtivě hltá věci oplzlé, je to již v povaze takového lidu, že sám jsa zkažený, nemůže pochopit, že by kdo jinak žít mohl. S tímto lidem musíme mít spíše útrpnost, než abychom jej ze zlomyslnosti vinit chtěli.

Ale co máme říci o našich »vzdělancích«? Jsou žurnalisti a »spisovatelé«, kteří hledí na kolbišti písemnickém vyniknout co možná největším mravním bahnem, jeho popisováním a líčením. Že při tom kněz je náramně vítaná osoba, že kláštery té látce se velice hodí, je nasnadě. Ba někteří »spisovatelé« by vlastně ani nic jiného napsat nedovedli, než vtipy otřepané na celibát a úsměšky na kněžstvo. U nás ten tón především pěstovali Barák a Neruda. Kdo čte tohoto žerty a fejety, ten se podiví, co u nás se všechno může psát a čím se u nás kdo stane »slavným« spisovatelem.

Že ti »naši« spisovatelé se neobejdou bez takové látky, dokázali znovu o slavnosti na Žofíně 8. června 1894. Podívejme se na duchaplné plody našich spisovatelů a umělců v programu umělecké slavnosti uveřejněné.

Pan Seifert tropí si smích z klášterního života. Popisuje: »Z mých pamětí«, co zažil v klášteře.

Při tom »duchaplným« způsobem přišel na stopu milostných pletek a záležitů svého mnicha. Úmysl je patrný.

Páni Ruth a Kafka tropí si smích z manželství v krátké komedii: Tři kufry.

Jan Herben portrétuje jezuitu: »svého duchovního rádce«. Postava tato má vzbudit výsměch, kdo na ni pohlédne.

Nejvíce se vyznamenal Václav Brožík. Tento pán napsal do programu: modlitba k sv. Linhartu. Jeho duchaplnost je tak veliká, že si tropí smích z mravní

zpustlosti a hmotné zbědovanosti našeho lidu. Při tom ovšem hraje kaplan úlohu ziskuchtivého žadatele o farní obročí. Pan Adolf Pštross pěje známou světobornou píseň, že vše na světě je nic, škoda, že nemyslí na sebe a tu báseň, kterou spáchal.

Jistá tanečnice chtěla se zavděčit panu Ignatu Herrmannovi, slavnému to pořadateli známé adresy českého parnasu proti »Vlasti«, že již zestárla, že nemůže již tančit, se milkovat a proto přirozeno, že nyní chodí do kostela.

Pročetli jsme tento program, kde si vydavatel Vilímek dělá nezřízenou reklamu známým, u něho obvyklým způsobem a dojem byl: že naši umělci a spisovatelé shromáždění na ostrově Žofínském stůňou povážlivou nemocí: marasmem myšlenkovitým. Nevěděli, jak by obecenstvo pobavili a proto nejlehčí a nejzábavnější prostředek: výsměšky z kněze.

Pánové z žofínského ostrova! Chtěli jste lákat obecenstvo a prospět výnosem z této slavnosti sobě a neobešli jste se bez tupení kněžstva. I ten poslední kaplánek v horské vesnici prospívá lidu a národní věci více, než vy, pánové na Žofíně, všichni dohromady. Tato »slavnost« zase dokazuje, na jaký hluboký stupeň klesá naše tzv. inteligence.

Havlíček žádá, aby každý kněz, prohřešivší se proti celibátu, byl veřejně označen jako Kain. Staň se. Já pak zase žádám spravedlnost pro všechny. Žádám, aby ženatým bylo dáno znamení Kainovo, kterým není žena vlastní dost a kteří první služby, žijí na divoko s jinými. Žádám, aby také židovským lékařům dáno bylo znamení Kainovo, kteří první křesťanské dívky.

Chudobná matka hlídače buštěhradské dráhy vypravovala mi toto: Má dcera slouží u purkmistra v Ž. Trpí nepravidelnými menstruacemi a chodí již dlouho k našemu židovskému doktorovi T., který má plat od dráhy. Moje dcera mu důrazně řekla: Pane doktore, víte, co mi chybí, tak mi pořádně poradte, a dejte mi řádný prostředek. Žid ale zavřel na klíč dveře a pravil: Vám nechybí nic než se vdát, pak budete zdráva. A jal se holku přemlouvát, že jí dá peníze a že jí zaopatří úředníka, aby se mu poddala. Dcera má však se opřela a žid rozvzteklý hodil klíč na zem.

Znám lékaře toho sám, je to již letný, ženatý prošedivělý obluda. Kolik chudých děvčat hlídačů a dělníků od dráhy, co k němu musí jít, zprznil? O takových zločinech naši páni novináři mlčí.

Ale když se kde něco proslechne o knězi, ó to je jiná věc. To musíme hned s tím do veřejnosti. (Viz »Nár. Listy« č. 150, odpolední příloha: Příběh skandální o faráři v Americe.)

Žádám, aby důstojníkům a vojákům dáno bylo znamení Kainovo, kteří svádějí dívky i z vážených a počestných rodin měšťanských.

Žádám, aby všem podnikatelům se vtlačilo znamení potupy, kteří zneužívají dělnic u nich zaměstnaných. Znám židovského továrníka, v jehož předláckém závodě pracuje 90 děvčat. Z těch si vybírá, která se mu líbí a zneužívá jich.

Žádám, aby všem zhýralcům mladistvým, kteří sotva škoře odrostlí při tanečních zábavách na venkově a ve městech s děvčaty sotva škoře odrostlími tělesné hříchy pášou, aby i jim znamení Kainovo vpáleno bylo.

Žádám, aby všem zhýralcům, kteří pohlavní vášeň ukojují v bordelech s metresami, kteří mají bordel doma, zneužívající chudobných služek, šiček, sklepnic, baletek, krámských, dělnic továrních atd., aby i těm dáno bylo znamení Kainovo.

Tuším, že by moderní společnost zhrozila se vlastní své mravní hniloby, a že by ti, kteří volají po kněžstvu, kterak nemravně prý žije, se zhrozili nad Sodomou vlastní. (Srovnej Rud. Vrba: Sociálně-demokratická společnost, články: »Zchátralost moderního pokolení,« a »Prostituce«.)

Pan Baborovský je starostliv o děti po knězi. Souhlasím. Ale tento pán je náramně polovičatý. V zemské porodnici v Praze se narodí 4 až 5 000 nemanželských dětí do roka, v městech průmyslových je mnohdy polovic nově narozených původu nemanželského, to jest, nemají otce. To je ta armáda zanedbané mládeže, to jsou ti výrostkové, z kterých se rekrutuje ponejvíce pankrácká společnost. Jsou tyto nemanželské děti snad od kněží? Vždyť v celých Čechách není farářů a kaplanů v duchovní správě dohromady ani 3 500 a v městech průmyslových, kde do roka 200 i 300 nemanželských dětí se narodí, jsou sotva čtyři kněží v duchovní správě. Proto, pane Baborovský, nebuďte polovičatý, mějte také soucit s těmi ubohými plody těch mizerných a bídných vilníků, kteří se nestarají dále o dívku svedenou a o dítě. Křesťanské náboženství není jen pro kněze, ono je pro všechny. A to právě nechce nynější svět slyšet. Božské přikázání: nesemilníš, není jen pro kněze, nýbrž pro všechny.

Končíme tuto stať s bolným povzdechem, že mravní zachovalost našeho lidu právě takovouto četbou ještě více zkázu bere a že spekulanti nakladatelé i spisovatelé nejsou si ani vědomi těch strašných spoust, jaké takové plody v životě národním způsobí. Běda, skrze koho pohoršení pojde, lépe by mu bylo, aby utopen byl v hlubinách mořských. Slova božského Spasitele platí o našich spisovatelích a knihkupcích, kteří nemravný tisk rozšiřují. Jim se nejedná o nic než o zisk, lid a jeho dobro jest jim věcí neznámou.

VI. Lidovci na Moravě.

Poměry na sesterské Moravě jsou známé. Moravští poslanci se přidali k české skupině svobodomyšlné, aby společně vystupovali proti židovsko-liberální straně německé. Tento krok je zcela v pořádku. Nemáme nic proti tomu. Na Moravě má kněžstvo na lid ještě veliký vliv, mnohem větší než v Čechách. K tomu účelu vydatně napomáhají jednoty katolicko-politické, kde katolíci roklují veřejně o důležitých otázkách blaha národa se týkajících. Zde může především vlastenecké kněžstvo lid poučovat o sociálních věcech.

To nám v Čechách chybí. Kněžstvo v Čechách velmi málo veřejně vystupuje a tak nemá příležitosti s lidem mluvit právě o věcech nyní nejdůležitějších, totiž o sociální otázce.

Na Moravě jsou výrobní poměry tytéž jako u nás v Čechách, jenže poměrně více židovských pijavic. Venkov židům naprosto zadlužen, města většinou v rukou jejich. Moravský lid zeslaben a ožebračen v celých krajinách kořalečným morem,

který židé soustavně v lidu živí a podporují. Chalupa a statek kořaly najisto se octne v rukou žida.

Jednoty katolicko-politické jsou trnem v očích jistým pánům proto, poněvadž v nich mluví velmi často kněží o veřejných otázkách. Právě tyto jednoty žádaly od národních poslanců svých, aby se zřejměji postavili na sněmu za stanovisko náboženské, aby konečně bojovali za školu náboženskou. Jelikož spojení moravských poslanců se stranou českou svobodomyslnou v ohledu náboženském je velice škodlivé, zanášeli se katoličtí mužové v jednotách kandidovat rozhodně katolíky za poslance. Generální štáb Grégrův hledí opanovat naprosto také Moravu, chce bičem svým, »Národními Listy«, zmrskat také doposud nábožensky smýšlející a zachovalý lid moravský.

K tomu účelu živí takzvané lidové hnutí na Moravě. Orgánem lidového hnutí jsou »Lidové Noviny« a duší celého hnutí je pokřtěný žid dr. Stránský v Brně. Generální štáb v Čechách posílá častěji do schůzí lidových přední své řečníky, Herolda a jiné, aby své oddané ve válečném umění vycvičil a na ně spolehnout se mohl.

Našim svobodomyslníkům jsou moravští klerikálové náramně nepohodlní, asi tak, jako našim spisovatelům moravská kritika. Tu, když se něco hýbe na oživení ducha náboženského, svolávají lidovci a svobodomyslní v Čechách kde koho, aby zahnali jim hrozící příšeru klerikalismu. Ve všech zemích katolických pořádají se sjezdy, kde se mluví o náboženských a hmotných potřebách lidu. Němci, Francouzové, Italové, Slovinci, Maďaři pořádali a pořádají sjezdy katolické.

U nás v Čechách je klid, ovšem na straně naší. Zapomínáme na slova sv. písma: když lidé spali, přišel nepřítel a nasek koukole. Nuže, na Moravě klerikálové se vzpružili k prvnímu sjezdu katolíků českého jazyka, jak v svolání pravěno. Agitačnost a zuřivost lidovců proti sjezdu nedá se popsat. »Národní Listy« přinášejí v č. 164. dne 16. června 1894 následující dopis z Moravy:

Sjezd katolíků českého jazyka v Brně, na němž se mají sejít všichni klerikální odbojníci a strážníci nynější vlády ze všech zemí koruny české a jenž tudíž jako první pokus Windischgrätzových dragounů, vydobýt kus české půdy pro vládu koaliční, nesmí ani okamžik puštěn být se zřetele, on narazil na nejtěžší odpor všech vrstev národa našeho, co něco váží a platí. Prudký víchř nevole obecné jen plevy zanášejí na smetiště klerikálních rejdu. O úplném nezdaru sjezdu a jeho fiasku nelze již více pochybovat.

Klerikálové trvají důsledně na vládním a internacionálním stanovisku a tím se sami odloučili ode všech ostatních stran. Od socialistů a Němců si vypůjčivše pojmenování »katolíci českého jazyka«, jen aby národnost českou zatlačili do pozadí. Klerikálové jsou na Moravě hotovi atd.«

To nám postačí, jakým způsobem uvítali svobodomyslní myšlenku katolického sjezdu. Prý je svobodomyslné ctít i přesvědčení jiného. A hle, lidovci a »Nár. Listy« a generální štáb v Čechách ďábelským přímo záštítem vrhají se na moravské katolíky, předhazují jim něco, co ještě nevykonali, že chtějí na sjezdu verbovat lid pro vládu Windischgrätze, a tím zradit národní myšlenku.

Jářku, pánové, když vy se sejdete a svoláváte schůzi a mluvíte tam o ptáčích, kteří přilétají a zrna sezobají, tož i nám dopřejte, nám klerikálům, abychom

i my na »různé ptáky« si posvítit mohli. Dopřejte i nám jednou do koncertu našeho veřejného života zanotovat píseň, ovšem ne takovou, jako vaši náčelníci, ale jinou. A té noty se, pánové, právě bojíte. Moravské duchovenstvo má ještě vliv na lid. Tento kapitál od neúnavných horlivých buditelů a pracovníků Sušila, Procházky, Bílého a jiných zděděný, od nynějších doposud žijících harcovníků udržovaný, nesmí se ztenčit, je třeba, aby rostl. Jest se obávat, že netečnost a ospalost těch, kteří mají být na stráži, bude příčinou, že tento kapitál náboženské a národní zachovalosti zmenšit se může. (Viz zaniknutí uhersko-hradištské katolicko-politické jednoty.)

U nás v Čechách mnoho se prospalo, mnoho se zanedbalo. Ztracené bašty těžko se vydobývají, to obyčejně stojí mnoho životů.

První katolický sjezd česko-slovanský odbýván 30. a 31. července a 1. srpna 1894. Účastenství bylo velkolepé, ze všech stran proudilo vlastenecké kněžstvo, přicházeli věrní katolíci čeští. Velký sál besedního domu byl o schůzích slavnostních přeplněn. Více než 1 200 posluchačů tleskalo řečníkům nadšeným, z nichž si největší palmu vydobyl dr. Horský svou řečí o liberalismu, socialismu a anarchismu.

Nic nezmohly surové články svobodomyslných novin, nic vyhrůžky, že se ztropí pouliční skandály. Svobodomyslní, kteří prý ctí přesvědčení každého, byli odhodláni poštvat na účastníky sjezdu brněnskou sociálně-demokratickou lůzu. To je svobodomyslné. Když nemohli liberálové a lidovci sjezd překazit, zdar jeho zmenšit, jali se sjezd tupit. Že nemá významu, že většinou kněží na něm účast brali. Vždyť to právě je zcela v pořádku. Vždyť kněz v první řadě povinen na sjezd katolický jít. Že nemá významu sjezd, anť lid nebyl zastoupen a ti, kteří z laiků šli, jsou hlavně nábožné duše, které mají z nábožnosti své zisk. (»Čas« č. 32, roč. 1894.) Každý soudí podle sebe. Je pravda, že mnohý kněz podporuje člověka, který pak, dosáhnuv postavení, na dobrodiní zapomíná, ba i nepřítelem kněžstva se stane. Herben, redaktor »Času« by nám nejlépe pověděl, kdo ho v mládí podporoval a čí matka chodila se kněžími poděkovat za dobrodiní synku prokázaná.

Herben zná »Chrta« od Kosmáka, kde je vylíčen student chudým františkánem podporovaný, který pak se stane novinářem jedem a záštit naplněný proti kněžstvu, proti vlastním dobrodincům. Nuže takových příkladů v životě lidském najdeme dost, vždyť i rodičové pláčou nad dětmi nezdárnými, a obyčejně i na kněze se dotírají lidé a mají z něho užitek a za zády se jemu vysmívají. Ale kterak máme cenit člověka, který dobrodiní z rukou kněžských požíval a pak v novinách chrlí zášť a nenávisť proti kněžstvu, hanobí jej zbraněmi nejpodlejšími? Kterak může člověk kárat jiných, když sám nezná ani nejobyčejnější ctnost — vděčnost — když sám bídáckým je charakterem?

Herben v »Času« praví, že za kněžími chodí lidé ne z náboženského přesvědčení, nýbrž ze zisku. Souhlasím a uznávám, že to je věc velice smutná. Ale proto my kněží nemáme příčiny se rmoutit nad tím, alespoň vykonáme dobré dílo, když někoho podporujeme a to ostatní dokoná a zúčtuje věčný spravedlivý soudce.

Herbenův šíp je však dvojitý, Herben chtěl píchnout nás, bodnul se ale notně také sám. Jací pak lidé jdou se stranou svobodomyslnou, lidé nezištní? I toto.

Strana svobodomyslná pošve několik mladíků nezralých a nerozumných, pořádá pouliční skandály a původcové sedí hezky v suchu. Nerozumní hoši přijdou do vězení a mají navždy ztracený život. A nastojte, ani advokáti nehájili v procesu omladiny těch nebohých obětí vlastní politiky, dali si pěkně platit od těch nejchudších a pak když z toho nic nekoukalo, pověsili toto obhajování nevděčné na hřebík.

To je znamenitý obrázek charakteru svobodomyslných. Nejdříve ženou mladíky do ohně tahat kaštany pro jiné, pak z nich dají si platit honorář za obhájení, a pak — inu pak je s pokojem nechají stěhovat se do trestnic za hříchy jiných lidí.

Za tento obrázek jsme my klerikálové vděčni, když se nám vytýká, že za námi jdou lidé pouze ze zisku. Dobrá. My alespoň nepřivedeme nikoho na Pankrác, jako páni svobodomyslní, ba mnohý z těch pánů velkých, kteří na nás štěkají v novinách a z vysoka na nás se dívají, používali dobrodiní z ruky kněze.

VII. Moderní škola proti kněžstvu.

Starší lidé nám vypravují o dřívějších poměrech školských. Tehdy byl učitel jedna ruka s duchovním. Byli učitelé, že měli bídu, obec se o ně mnoho nestarala. Byli však učitelé, kteří v nedostatku svém od kněze vždy podpory došli. Chudoba nebránila vychovatelskému povolání, starý učitel dbal o kázeň, byl vzorem svým žákům i svým životem, byl žákům svým otcem, který měl právo trestat. Škola stará hleděla především na výchovu. Liberálové školu vzali do správy státu. Učitel podřízen dozoru státnímu, občané daněmi a školním platem jsou státem nuceni starat se o existenci učitelstva. Dřívější chudoba zmizela. Učitel není více od kněze nikterak závislý. On se nestará, čemu kněz učí ve škole, učitel nemusí brát žádný ohled na to, čemu vyučuje dítky kněz. Náboženství stalo se takto pouhým předmětem vyučování, ale nesahá více do života školního a nemá více vliv hluboký na výchovu jako dříve. Učitel není povinen dávat křesťanským životem dětem příklad. Dřívější poměr mezi učitelem a knězem naprosto se změnil. Dřívější svornost proměnila se namnoze v nevšímavost a dokonce i v nepřátelství. Učitel je pouze zodpovědný školním úřadům státním. Vyhoví-li požadavkům zákonitým, a dobude-li sobě uznání státního dozorce, nesmí mu nikdo nic vytýkat.

Liberálové vzali učitelstvo pod svou ochranu. Učitelstvo stalo se poslušným vojskem svobodomyslných předáků, pomáhalo jim při volbách, rozšiřovalo četbu a noviny svobodomyslné mezi lidem. Liberálové za to na sněmech a ve schůzích voličů pravili učitelstvu: kněz je tmář, zpátečník, nepřeje školství, nepřeje učitelstvu. My však liberálové přejeme školství a pokroku, postaráme se o výhodný plat a slušnou existenci učitelstva, učiníme učitelstvo úplně neodvislým.

V letech sedmdesátých slavila moderní škola pravé hody a vítězství. Učitelé veřejně se honosili svojí nevěrou, brojili proti kněžstvu v obci. Jsou případy, že učitelé v kostele o službách Božích a mezi kázáním četli noviny a jinak velmi najevo dávali, že vlastně do kostela přišli pouze pro ukrácení chvíle. Na školách vysokých, na ústavech učitelských, na školách středních prohlášena zásada, že víra, že

náboženství nemá co činit s učivem ostatním, že věda je svobodná, že může učit i věcem opačným, než jak učí náboženství. A tak o to postaráno, aby z ústavů učitelských přicházeli učitelé náboženství i knězi nepřející. Než účinky moderní školy nedaly se dlouho tajit. Páni kluci dostávali na školách větší rozum, než učitelé sami, zpustlost mravů, nekázeň, neposlušnost, zločiny žáků se množily a množí.

Žactvo, které se nevychovává, nýbrž pouze vyučuje, které vidí rozkol mezi učitelem a duchovním, které nevidí, že by učitel konal, co jemu vštěpuje, takové žactvo vyrůstá s vnitřním rozporem, vidí, že to, čemu se učí, v životě neplatí. Že nestráním, uvedu svědka: »Naším školstvím beze vší soustavy a snad proti vůli učitelstva, ale přece jistě a nepřerušeně vnikají paprsky moderních myšlenek do širokých mas. Ba nižší školství pracuje přímo pro pozdější duševní rozpolcenost svých chovanců již tím, že staví na dvou sobě odporujících základech: na základě náboženském a na základě učení reálného, předešlému odporujícího.

Tak cítíme dvě nepřátelské duše v sobě od dob, kdy jsme se učit počali abecedě. (Krejčí, Dnešní otázka mravní str. 28. Chrudim 1894).

Tak se stane, že učeň chce být nad mistra.

Kam dospěly státy, kde ze škol vymýceno náboženství naprosto? Odstrašujícím a přímo hrozným zjevem je dnešní Francie.

V posledních dnech měsíce dubna 1894 stál před soudním dvorem pařížským anarchista Emil Henry, který hodil do kavárny Terminus pumu, kterou mnoho lidí zraněno těžce a i usmrceno.

Ve svém prvním mládí požíval Henry nejpečlivějšího vychování, ovšem toho moderního, beznáboženského. Kněz ve Francii ve škole státní se ukázat nesmí, náboženství se v těchto školách vůbec nevyučuje, jenom přednáší světský učitel nauku o všeobecné jakési mravnosti, která je úplně bezbarvá a o Bohu ani nemluví.

V těchto školách prospíval Henry znamenitě. Když se ho soudce ptal, proč to učinil, odpověděl: Můj úmysl byl neranit, nýbrž zabít. Když pak soudce řekl, že jakživ nesoudil člověka tak bezcitného, odvětil Henry: To není bezcitnost, to je přesvědčení, chtěl jsem pobít měšťáků co nejvíce. Při těchto slovech stydla krev posluchačům, Henry však otázan, zda lituje ubohých nevinných obětí svých zločinů, odpověděl: Nelituji nikoho. Ku konci pak pravil: Jsem toho přesvědčení, že jen anarchisté člověčenstvu ku blahu pomoci mohou. Potlačil jsem v sobě domněnku o Bohu, jsem však povznesen také nad onu mravnost, která se mi v mládí vštěpovala a poznal jsem, že všechny ty motivy, to jest, proč mravně jednat máme, jako jsou: povinnost, čest, jsou kl a m a l e ž.

Henry tu veřejně pravil, že to, co se mu v mládí vštěpovalo, v životě neplatí, že panuje všude lidská ohavnost a špatnost.

Než nade všechny atentáty anarchistů otrásl vzdělaným světem děsný čin anarchisty Caseria Santa v Lyoně, zavraždění presidenta republiky Carnota v noci 24. června 1894. Vrah pomstil soudruhy své Ravachola, Vaillanta a Henryho, že Carnot podepsal rozsudek smrti. Jisté je, že anarchisté neustále vyhrožovali, že se vymstí. Kdo vítr seje, bouří klidí. »Hlas Národa« v čísle 175 píše: »Co mezi sebou politické strany zápasily a blátem pomluv a skandálů se potřísnily, zapustil anarchismus pevné kořeny v půdě lžiliberalismem zaseté a všeobecnou znemravně-

lostí zkyprené. Odstranění náboženství z francouzských škol, stálé podryvání všech autorit v myslích lidu dovršily převratné dílo. Anarchistické atentáty jsou výstražnými signály, že stroj společnosti je přetopen, že třeba je politice, vychování mládeže, mravnosti veřejné, vychování občanstva a všem poměrům hospodářským dát zdravější základy. Smrt Carnotova jest poslední výstrahou, jejíž hlas zahlaholil celou Evropou.« To přece trochu upřímně mluveno.

Podívejme se, co napsaly »Národní Listy« v č. 174. »Carnot oslavoval v 8 hodin večer skvělý zdar krajinské výstavy lyonské. A hodinu na to dýka zlosynova, vedena buď šílenstvím neb ďábelskou mstou, proklála prsa tohoto šlechtěného vlastence. Násilné přervání života Lincolnova, Alexandrova a Carnotova uzpůsobila ne osobní zášť, ale démonická vášně lidského bludu. Šílené poblouznění myslí lidských zplodilo nihilismus ruský a spáchalo hrozný dynamitový atentát Gelníkova 13. března 1884 v Petrohradě na šlechtěném caru. Dnes trne svět se zdrcenou Francií znovu nad děsnou propastí, jež šklebí se děsivě ze zločinu italského útočníka Santa; neboť není téměř žádné pochybnosti více, že to, co ozbrojilo ruku proti náčelníku národa francouzského, nebyla žádná msta osobní, nýbrž opět jen msta anarchismu za popraveného Ravachola a Henryho, opět jen nový zločin onoho bludu děsného, který nakažlivou silou uchvacuje zejména na západě evropském výstřední mozky nespokojenců za každou cenu.«

»Nár. L.« vypočítávají dále zásluhy Carnotovy a praví: »Za jeho prezidentství docílila konečně shoda republiky s Vatikánem, aniž potřebovala republika i jen dost málo slevit ze svého osvětového směru ve výchově národa.«

Tyto výroky »Nár. L.« jsou velmi zajímavé. Anarchismus u nich je vášní a bludem děsným šílené poblouznění, které naplňuje výstřední mozky nespokojenců. Divím se, že »Nár. L.« nepřemítaly dále, odkud anarchismus, ten děsný blud a šílené poblouznění jde. A tu si dovolím podotknout, že »Nár. L.« jsou na nejlepší cestě k anarchismu a že ještě nedospěly tam, kam přišli anarchisté, toho je vinou jejich polovičatost. Kdo dále přemítá o řeči poslance Sokola, ten dospěje ke koncům, kde žije a bujná anarchie.

Kdo praví, že náboženství je pouhou bází v neznámou mocnost, kdo praví, že náboženství vynašli lidé, kněží, kdo nazývá celý stav, jako jsou kněží, šálíci lidu, kdo praví, že všechna víra stejná, kdo konečně praví, že i bez náboženství je člověk slušně živ, ten nutně musí přijít k závěru, že člověk nejvyšším pánem, že nemusí uznat nikoho. Není soudce věčného, není po smrti soudu, není spravedlnosti trestající ruky Boží, každý je papež a král. Toť učení anarchistů a to je pouhý důsledný závěr z učení pánů svobodomyslných.

»Nár. L.« zvou anarchii šílenstvím. My klerikálové pravíme, že je anarchie pouhým nutným výsledkem liberálních nauk, posmívání se a zlehčování víry a kněžstva, které soustavně provádí velcí páni z tábora svobodomyslných.

Že liberální nauky vyvolaly socialismus a důsledně anarchismus dotvrzuje i jiný svědek: Strany liberální měly téměř ve všech zemích převážný vliv, tento proud stoupá tím více, čím více na druhé straně mohutní pravý opak, socialismus a dospívá v anarchismus. (Krejčí str. 22.)

Ve Francii je důkaz toho proveden nad slunce jasněji. Zde lid vidí, kterak spravedlnost od moderního státu šlapána, zřejmě zneuctěna. Zde lid olupován

o tisíc milionů ničemnou panamskou společností, na jejichž krádežích brali podílů nejpřednější mužové republiky. Tatáž republika vyhnala z klášterů sestry, z nemocnic milosrdné jeptišky, vyhnala mnichy, uzavírala do vězení kněze, vyloučila ze škol, z veškerého veřejného státního života náboženství. Co kdo seje, to klidí.

Lid vidí, že ti, kteří mají bdít nad spravedlností, jsou první, kteří si ze spravedlnosti tropí posměch. A proto bujně anarchie. A nebude dlouho trvat, rozšíří se též i u nás.

To jsou konce, kam nutně vede osvětářská a rozumová snaha pánů svobodomyslných, činit si posměch z kněze, z víry, z Boha. Ten pán, který má boha v kase, je dobře na tom. Lid ale, který nemá nic, co by ztratil, vrhne se vášnivě na ty, kteří dobře žijí, a činí to proto, poněvadž právě od těch velkých pánů tak je vychován.

Účinky beznáboženské školy jsou ve Francii přímo děsné. Hned po zavedení její ozýval se nářek na rychlé pustnutí mládeže. V r. 1886 bylo před soudy francouzskými pro zločiny obžalováno 23 000 dětí, v r. 1887 již 27 000 dětí, v r. 1889 již 38 000 dětí.

Od r. 1889—1891 zatčeno v Paříži 53 000 dětí pod 16 let starých pouze pro zločiny nemravnosti. Roku 1892 bylo ve Francii od dětí spácháno 115 vražd a 4 213 těžkých poranění. (»Dělnické Nov.« č. 17, r. 1894 článek: Bankrot beznáboženské školy.) V Berlíně a ve Vídni jsou případy samovražd žáků a žákyň pro nešťastnou lásku.

Moderní škola je hlavním spolutvůrcem vedle rozhárané rodiny na zpustlosti lidu. Sám liberál purkmistr města Vídně dr. Gröbl stěžoval si při banketu o jeho volbě, že mizí více mezi lidem spokojenost, poctivost, pracovitost, že mizí v lidu i ideály, to jest vyšší myšlenky a tužby, než to honění po mamonu. Učitel dostává do třídy vždy více nevděčného materiálu, zanedbaných dětí a neví si s nimi rady. Aby ale žádali učitelé o tu starou kázeň, aby dívky braly podílů též na cvičeních náboženských, aby učení a život se shodovalo, o to žádat nechtějí. Bojí se domnělého panství kněžstva nad školou. Bojí se, jak se vyjádřil na schůzi jistý učitel v Křinči, aby učitelé nemuseli zase líbat kuchařkám ruce. Já však mám z kruhů učitelských o nynějších poměrech nepřilíš lichotivé zprávy.

Učitel poctivý a snaživý, který se mnohdy lopotí na venkově celou řadu let, nedostane nyní lepšího místa, když si nenakloní místní školní radu a celou řadu místních velmožů. Protekce hraje při obsazování míst učitelských jako všude jinde tu největší úlohu. Tak mi pravil jistý učitel: Vyučuji již 20 let, mám od inspektora pochvalných uznání několik, jsem starostmi již dost shrbený, ale vždy, když žádám, obdrží místo mladší. Inspektor, když si stěžuji, krčí rameny a říká, že byl pro mne. Z toho jde, že v kruzích učitelských panuje veliké obcházení a utírání klik všelijakých potentátů a konečně i udavačství, aby jeden druhému lepší místo urval. Jindy měl učitel jednat s inteligentním člověkem, s knězem, nyní musí jednat třeba se židem a to velmi často.

A nebo napodobme křineckého řečníka: jindy líbal prý učitel ruku kuchařce a nyní třeba židovce. Já nevím, co je výhodnější.

Nechci tady rozebírat otázku školskou, není to mým účelem. Chci jen tím ukázat na ono nedorozumění a někdy i nepřátelství, které je mezi stavem du-

chovním a učitelským, z kterého jen plyne oběma škoda a škoda veliká z toho lidu. Zhoubný vliv tohoto rozporu na mládež je očividný.

Časy se ovšem valně změnily. Nyní se často stane, aby zšedivělý kněz hluboce se uklonil sotva z ústavu vyšlé učitelce, aby ta mu sotva blahosklonně poděkovala, pýcha ta v lidu zvaná kantorská velmi bujná v řadách učitelstva.

Dříve mezi lidmi a jednotlivými stavy byla shoda a přátelství, nyní panuje pýcha, nevšímavost a nepřátelství. A tato je také měřítkem našich společenských rozháraných poměrů.

Aby se nám nevytklo, že snad straníme a zlehčujeme nynější moderní školu, uvedeme slova »Času«, který si patrně klerikální školu nepřeje. »Čas« píše v č. 25. r. 1894 o útrapách učitelstva pod vedením byrokratickým. Učitel Mašín v Čáslavi byl na žalobu jistého otce dán do vyšetřování u zemské školní rady. Učitel ten jednal správně, měl všechny důkazy svého jednání. Vyšetřování to ale náramně dlouho se vleklo. Průběh vyšetřování zvláště bezohledné počínání okresního inspektora působilo na mysl ubohého učitele tak, že zešílel. Okresní školní rada čáslavská uznala 17. dubna, že učitel zcela správně jednal, ale osvobození to přišlo pozdě. Již 19. dubna v pražském ústavu choromyslných po nesmírných duševních mukách Mašín zemřel, zanechav vdovu s pěti nezaopatřenými dětmi,

Netajme se, že učitelstvo samo nynějšímu způsobu vedení školských věcí vydatně napomáhá. Jedna z nejhroznějších vášní člověkových — žízeň po panování a moci nad spolubližními — svádí právě v učitelstvu mnoho jednotlivců k neřestem proti vlastnímu stavu. Známe případy, že touha po ředitelství mnohé v mladších letech odhodlané a statečné lidi zohýbala po čase jako třtiny kolísavé a jako slak plazivé, že mnozí rebelanti, stavše se řediteli škol, provozovali všechny ty zevnější požadavky proti svým někdejšími kolegům ještě hůře, nežli bývaly ty, které dříve sami proklínali; že mnozí svobodomyšlníci stali se postrachem svých podřízených.

Veřejnost naše ze své vlastní vůle poskytuje učitelstvu málo ochrany, zejména i strana svobodomyšlná zapomíná na učiněné sliby a nechává učitelstvo na holičkách.« Tolik píše »Čas« a my k tomu žádných poznámek učinit nehodláme.

Z toho jen vidíme, že naše učitelstvo vlastně je obojživelníkem. Ve schůzích a navenek velebí novou školu, uvnitř a potají sténá pod jejím jařmem. Slepě musí poslouchat státních dozorců, ve své existenci úplně na nich závisí. Spravedlivý učitel nedodělá se uznání, vlastní jeho soudruhové z povolání ničí ho udavačstvím a podobnými zbraněmi. To jsou ovšem tajné nemoci učitelského stavu, o kterých veřejnost málo sice se dozví, které ale tím více sežírají zdravotu učitelského stavu, vychovávají v jeho řadách prodejné lidi, špatné. My katolíci nepřejeme si, aby učitel byl poddaným kněze, to je licoměrná, drzá lež, která se v novinách a ve schůzích roztrušuje, jestliže prý se zavede škola náboženská.

Ačkoliv mám zprávy z učitelských kruhů, které dokazují, jak učitelstvo jistého okresu spokojeno bylo pod inspektorem knězem a jak sténá nyní pod inspektorem světským, přece liberální učitelé neustále zažehnávají školu náboženskou, aby prý učitel neposlouchal pak kněze.

Nuže, my katolíci pravíme, že my si sami toho nepřejeme. My pouze chceme, aby kněz měl jemu patřící přední vliv na mládež, na výchovu její, aby měl prá-

vo zlobně působící vlivy na školu a náboženskou výchovu dítek odstranit, aby náboženství bylo prvním a posledním v učení, aby veškeré učení s naukou Kristovou se shodovalo, aby především dítě vedeno bylo k životu křesťanskému, ctnostnému, zbožnému i ve škole. Aby ta stará kázeň, u našich předků osvědčená, ve škole panovala, aby metla nabyla svého dřívějšího práva. A proč to chceme?

Poněvadž nezvratně vidíme, že mimo rozhárané rodiny moderní škola je spoluvinná na pustnutí a zesurování lidu.

Na učitelském sjezdu v Příbrami mluvil pan Zvoníček následovně: »Pro nás učitele nejdůležitější otázkou v době nynější je zajisté postavení dítěte ve společnosti. Stopujíc cenu a osud dětí v dějinách, seznáme, že dle ceny a osudu dětí dá se stopovat nejen pokrok lidstva, ale i zároveň postup jeho mravnosti. Jaká tu propast mezi názory doby staré a doby nové. Pohané házeli děcka na výšiny Taigeta nebo do vln Tibery. Dítě tu nemá ceny, ani práv svou osobností.

Právo slabých neuznáno. Tu přichází v daleké Judeji Kristus, Syn Boží, a volá: Nechte maličkých přijít ke mně. Hlásá božský zákon lásky. Cena osoby lidské stoupá a nejvýš co maják zářící stojí bytost nedotknutelná, nevinná, která slovy božského Vykupitele: Cokoli učinili jste jednomu z nejmenších těchto, mně jste učinili, posvátnou osobou se stává. Od dob Kristových stoupá cena dítěte a tím zároveň i pokrok vzdělanosti i humanita. (Pane Sokole, co tomu říkáte? Nezahazuje Vás Váš pan kolega a nezastiňuje Vaši řeč v Chocni? Poznámka spisovatele.)

Dnes zdá se, že v naší moderní době o děti dobře postaráno. Nuže, nechť společnost slyší hlas náš, hlas vychovatelů mládeže a tu pravím: Byla-li kdy závaznost a povinnost společnosti k dítěti — a to mám hlavně na zřeteli — k dítěti opuštěnému aneb mravně zanedbanému nutná, je dnes v těchto bídnych a stísněných poměrech mnohem nutnější, ano dím pro dobro a pokoj příštích dob nejvýš závažnou.

Na jedné straně stoupá volnou konkurencí osobní zisk ničící malé samostatné existence, co zisk ten mění se v báječný přebytek, pych a famosní luxus, stoupá na jiné straně stísněnost, hlad a bída nejen hmotná, ale bohužel i mravní. Žena matka dohnána tu nepříznivými poměry, by výživu spolu vyhledávala, spolu vydělávala, odcizuje se rodině; otec, ten již dávno rodině odcizen, pozbyv důvěry v lidstvo a v Boha a tu onen sílící balzám v rodinách, náboženství, úplně mizí, přináší mravní stav ten nejsmutnější. A prosím, v těchto rodinách rostou děti. Co se z nich může stát, když nad nimi nemůže bdít pečlivá ruka zlaté a dobré matičky? Co vyrostě z dětí, jimž nikdo nevštěpuje lásku k Bohu, ale které sají takřka nenávisť a opovržení ke společnosti lidské? Co z nich je, ukazuje statistika zločinců. To jsou hříchy ne jednotlivých rodin, nýbrž celé společnosti lidské, neboť příčina všeho toho je v nezdravých a bídnych poměrech společenských a spojeného s tím nedostatečného vychování dětí z takových rodin. Škola, ač se snaží ze všech sil zlo to aspoň zmírnit, nemá prostředků tak důkladných, aneb aspoň takových, jakých bychom si my učitelé přáli ke zmírnění zla, jež vyplyne z dětí mravně zpustlých, nedostává se nám prostředků, k jádru všeho zla působit v rodinách. A přece najde se dosti naivních nepřátel školy nynější, kteří vinu smutných těch poměrů v mládeži uvalují na školu, ač sami vědí, že to, co škola za den vystaví, vinou nezdravých společenských poměrů doma za okamžik zbořeno. U nás se nikdo nestará

o budoucí rekruty trestnic. Mají-li se nynější poměry společenské napravit, nutno začít s dětmi. U nás je bída ve všech barvách, záplava kořalky, opilství, mravní pokleslost četných tříd, prostituce! (»Nár. Listy« č. 218, r. 1894.)

Jsme povděční panu Zvoníčkoví, že upozornil na zpustlost mládeže a hrozcí nebezpečí společností, jsme povděční, že upozornil na rozháranost rodiny, vše to pravda. Ale nesouhlasíme s řečníkem tam, kde praví, že toto zlo, množení se zpustlé mládeže, má pouze svůj kořen v rodinách rozháraných, a že škola za nic nemůže, že nemá prostředků, aby zlo to odstranila.

Pánové, nebuďte tak neupřímní! Vy sami nechcete ten dobrý, starý osvědčený lék — metlu — abyste osvětové a pokrokové snaze moderní školy nezadali, aby na vás nepokřikovali: hle, zpátečníci! Uznáváte zpustlost mládeže a spoluvinu vaši přiznat nechcete, svalujete ji na společenské poměry a na rodiny špatné. Ne, pánové, to není pravda celá. Moderní škola, se svým učením nezávislým od náboženství, od autority Boha, spravedlivého soudce, ta je s p o l u v i n n á, my neříkáme, že je d i n ě vinná na pustnutí mládeže. Jako vy, pánové, pravíte, že nemůžete za zpustlé děti, které k vám do školy přijdou z rodin špatných, tak máte vy na svědomí ty děti, které přicházejí z rodin zbožných, katolických a které škola moderní z k a z í.

To vědomí, které dítě ve škole má, že učitel nesmí trestat, toto vědomí stalo se na vás metlou! Vy sami mládež k tomu jste vedli, a nyní vám vyrostla přes hlavu. A tu je výmluva lehká, my za nic nemůžeme, toho je vinna zkažená rodina. Ne tak, pane, každý svůj patřičný díl!

Moderní pokolení, které odrostlo v moderní škole bez kázně a bez Boha, začíná již panovat. Již otcové mladí, vychovaní v této škole, mají děti, vštěpují svým vlastním dětem vzdor a nenávisť k učiteli, nedej se trestat, víš, on (učitel) nesmí na tebe sáhnout. Děti stávají se neobyčejně drzé, záhy přezralé, nejeví k nikomu úctu. Pozorujeme v nich neobyčejně brzo touhu po požitcích. Dnes s úžasem pozorujeme, že právě mládež škole sotva odrostlá neobyčejně dychtí po radovánkách, zábavách, tančírnách. Nerozumné matky samy posílají sotva škole odrostlé děti bez dohledu do tančíren.

V masopustě r. 1894 konalo se v Praze a v policejním obvodu plesů a tanečních zábav se vstupným 249, tanečních zábav bez vstupného 493, celkem 742 plesů a tanečních zábav. Poněvadž tento masopust netrval ani 5 neděl, připadlo průměrně na každý den asi 20 plesů a tanečních zábav. To jsou ovšem zábavy veřejné, soukromé tu nepočítány. (»Naše doba«, seš, 9. str. 716, roč. 1894.) Škoda, že nemáme výkaz tanečních zábav pro celé Čechy. Tu bychom se zhrozili.

Stejným měřítkem užívanosti moderního pokolení je množení hostinských živností. V roce 1892 bylo v Čechách 30 241 výčepů kořalky, na Moravě 11 476. Jedna kořalna v Čechách připadne již na 193 obyvatel, na Moravě na 200. Jak jinak si počínají v Německu. Tam odpírají obce koncesi hostinskou. Tak v kraji Gelsenkirchenském připadal 1 hostinec na 129 obyvatel, loni již na 369. Roku 1879 byla jedna kořalna pro 4 700 lidí, vloni již pro 10 800 lidí. (»Čas« č. 32.) U nás udílejí obce kořalny židům, hostinské živnosti lidem ziskuchtivým, nepočetným a ničím tak vlastní svůj lid. Jsou obce, že skoro každý pátý a třetí dům je hospoda. V těchto krčmách a lihem zapáchajících místnostech ubíjí se mladší pokolení na zábavách

tanečních a nočních hýřeniích. Zde se odcizuje mladík svému povolání, zde se učí hýření utrácení a odcizuje se naprosto rodině. Zde se vyškolují sotva škole odrostlá děvčata pro hanebné řemeslo prostituci. Většina padlých děvčat zkazila se na zábavě taneční. Zde se naučí mladík vysedávat celé večery a promarnit svůj vydělaný groš. Když se ožení, nepřivykne životu rodinnému, žena a děti hynou v bídě, muž v hospodě utrácí, nechce odvyknout, čemu v mládí přivyknul.

Jest to veřejná licoměrnost, svalovat vinu z moderní školy, která svým učenním hmotařským přispívá na zdivočení lidu, na rozháranou rodinu a zpuchřelé společenské poměry, jak to páni v Příbrami učinili. Než komedie šla ještě trochu dál. Pan Ludvík Strahl vzpomínal katolického sjezdu v Brně a praví: Na sjezdu tom učiněn pokus, jakoby si toho lid sám přál, aby vrátily se doby, aby stav náš byl jako pastorek. Nejsme velebiteli zákonů školských z r. 1869, cítíme, že namířeny jsou proti čelu tohoto království a musíme usilovat, aby zrušen byl nezpůsobilý dozor církve nad školami. Nebylo školství zbědovanějšího, nebylo učitelů ke kulturnímu snažení netečnějších, než za dob církevní vlády. A lid náš, jenž měl smysl razit cestu pokroku i osvětě, tento lid že by měl na sklonku 19. století vracet školství do pastoušky? Zavést z ústavů učitelských semináře? Učinit učitelstvo závislé na lidech, kteří s ním nesmýšlí upřímně? Škola klerikální nesměla pěstit charakter. My zůstaneme při praporu osvěty a vlasti. («Nár. Listy» 10. srpna 1894.)

To přece je od plíc. Na sjezdu brněnském mluvil o školství dp. Pohunek, a vytknul moderní škole, že má mládež vychovávat, vést k cíli a že neví kam. Největší moderní pedagogové neuznávají posmrtný cíl člověka, čili, jak mluvil pan Strahl, my stojíme u praporu osvěty.

Právě tím způsobem pěstí moderní škola v dorůstajícím pokolení příchyllost k požitkům, touhu po bohatství. A to páni neradi vidí, když se pravda veřejně vytkne. Místo aby se poctivě k vadám moderního školství přiznali, utíkají se k vědomým licoměrnostem a k tupení dřívějších dob.

Kdo je původcem školy? Proč stojí stará škola u kostela, u farního domu? Poněvadž církev ji zřídila. Věříme, že byla chudičká, prostinká, ovšem nestála tolik peněz, jako nynější paláce, které na obce uvalují notná břemena dluhů. Věříme, že učitelstvo nerado by z těchto paláců na útraty poplatníků vystavěných se stěhovalo do chudobné pastoušky ne však kvůli mládeži, nýbrž kvůli sobě. Je to hanebné podezřívání sjezdu katolického v Brně, že by některý řečník byl v tom smyslu mluvil, je to obvyklé drzé šálení veřejnosti, kterého se zde sjezd učitelský v Příbrami dopustil. Každému je volno přečíst si řeči v Brně proslovené a porovnat dryáčnický výron pana Strahla.

My katolíci toužíme po oné výchově, která v těch pastouškách se pěstila, ve kterých se vychovávali naši zbožní předkové, buditelé a křísitelé našeho národa, neúnavní a svědomití vlastenci, my katolíci zavrhneme moderní školní paláce, ze kterých vychází zvrhlé, sobecké, hýřivé a nestatečné pokolení, které nezná ani bázně před Bohem ani kázně před lidmi.

Nebylo školství zbědovanějšího než za dob církevní vlády. Věřím. Tehdy byli staří učitelé v kabátě ošumělém, v jizbě chudičké a snášeli chudobu tu z lásky k dětem.

Nevím, zda by jediný z pánů v Příbrami schopen byl těch útrap, jako staří učitelé. Tenkrát ovšem církev nevybírala ročně 10 mil. zl. daní na potřeby školské. Výdaje na školy pro království České se uhrazují daněmi. Dokud škola byla pod správou církevní, dotud nebylo školských daní, zemských a obecních školských přírážek. R. 1871 brali učitelé z daní zemských 2 330 000 zl. služného, r. 1889 činilo vydání školské pro Čechy již 6 394 000 zl., nyní již přes 10 000 000 zl. ročně.

To pánové umlčujete a předhazujete škole za vlády církevní zbědovanost. Proto buďte zticha a neumlčujte ty oběti na daních, kterých poplatníci pro školu nynější nést musí.

VIII. Bohatství duchovenstva a bohatství moderních kapitalistů.

Je zvláštním znakem nynější společnosti, že v největší nenávisti je u zkaženého lidu majetek kněžský. Čím to? Zcela jednoduše. Liberálové a židé v novinách neustále píšou o báječném bohatství duchovenstva a praví: vidíte, nic nedělají a dobře se mají. A vskutku se podařilo našim svobodomyšlným a židákům, že lid nenávidí nejvíce majetek kněze.

Jistý kněz mi vyprávěl, že když chodíval v jistém předměstí pražském, kde nejvíce té chudiny bydlí, že často zchátralí dělníci před ním okázale odplivli a sprosté nadávky vyslovili. Tak se dělo v letech 70tých, kdy panství židů a svobodomyšlných bylo na vrcholu slávy, mnoha kněžím. Je to úkaz náramně povážlivý, svědčící o zdivočelosti lidu. Jsem přesvědčen, že ten, který kněze veřejně zhanobí, před vypaseným židem, na kterého on i jeho žena a děti se dřou, smekne uctivě klobouk. Kněze ale, kterého ani nezná, který mu jakživ ničím neublížil, zhaní. To jsou výsledky soustavného tupení kněžstva v novinách, zlehčování náboženství ve školách a zanedbávání náboženského života v rozháraných rodinách. Svedená a zle uštvaná chudina závidí knězi jeho domnělý majetek, majetek ale těch, kteří právě chudinu vydírají, nevidí a nezávidí. Nuže, podíváme se na to domnělé bohatství kněžstva.

Když prohlédneme celou lidskou společnost, vidíme ohromná bohatství v rukou málo jednotlivců a celé miliony ostatních lidí nemají majetku žádného. Kterak se takový stav věcí vyvinul, o tom nás právě poučuje věda sociální, která nám objasňuje, jakým způsobem novověká bohatství vznikla. Dle výkazu anglického spisovatele: »Milionáři a jak se jimi stali«, bylo r. 1884 těchto 12 na světě nejbohatších lidí: Američan Jay Gould měl tehdy 1 400 milionů franků, zbohatl dolováním zlata, stříbra, stavěním drah. M. Mackay, dříve sklepník, pak majitel zlatých a stříbrných dolů měl 1 200 milionů. Londýnský Rothschild 1 000 mil. Američan Vanderbilt 700 mil. Pak je ještě osm Angličanů a Američanů, kteří mají po 500 milionech. Potom vypočítává spis 700 milionářů v Anglii a Americe, kteří mají po 100 milionech fr. Milionáře s jměním menším než 25 milionů fr. spis nečítá. Od těchto dob bohatství tato náramně vzrostla. Majetek čtyř domů Rothschildů obnáší dle Drumonta 60 miliard, t. j. 60 000 milionů franků. (Frank přes 40 kr. r. č.)

Jmění Rothschilda v Paříži obnášelo r. 1875 celkem 1 000 milionů, nyní má již 10 000 milionů, za ten čas se toto jmění stalo desetkrát větší.

Dle »Reichsanzeiger« (roč. 1892) má Prusko 8 500 lidí, kteří mají více než 36 000 marek ročních příjmů.

V celém Prusku jsou	2	kteří mají 300 mil. m. jmění
	1	» » 100 » » »
	1	» » 80 » » »
	8	» » 50 » » »
	23	» » 30 » » »
	1 785	» » 5-10 » » »
	6 700	» » 1-5 » » »

Celkem má tedy Prusko 8 000 milionářů.

Jelikož ostatní státy k Německu patřící v tomto seznamu nejsou, může mít Německo asi 16 000 milionářů. Největšími jsou frankfurtský Rothschild a berlínský Bleichröder, oba ovšem židé. Mnoho-li mezi těmi milionáři je židů, ovšem nevíme, ale zajímavé by věru bylo zvědět.

Celé Německo čítalo r. 1890 skoro 50 mil. obyvatel. Veškeré jmění celého Německa se pácí na 160 miliard fr. Z toho připadá na všechny milionáře přes 40 miliard. Porovnejme: 18 000 lidí má $\frac{1}{4}$ veškerého jmění a 50 milionů má ostatní $\frac{3}{4}$! Vezměme průměrný počet. Na jednoho z těch 18 000 milionářů připadá průměrně přes 2 miliony franků a na jednoho z těch 50 milionů obyčejných smrtelníků v Německu připadá 2 400 fr., což dá roční příjem po 4 % celkem 96 franků, co stačí asi na brambory a na sůl, kdežto každý milionář má průměrně přes 80 000 franků ročně, čili asi 35 000 zl. rakouské měny ročně příjmů.

V Sasku je 1 120 milionářů, v Lipsku 299, v Drážďanech 196, v Chemnici 61. V posledních 13 letech se počet milionářů ztrojnásobil a roční příjem jejich se zdevateronásobil. Všichni skorem milionáři jsou velkopřemyslníci.

Z jakých asi lidí se rekrutují milionáři? Jsou to především židovští bankéři Rothschild, Bleichröder, Hansemann, Bethmann a jiné veličiny. Pak velkopřemyslníci Krupp atd. Pak několik velkostatkářů jako kníže Ratibor. Nuže, rád bych věděl, mnoho-li mezi těmi milionáři je kaplanů, kapucínů, františkánů, farářů a biskupů. Já znám jen dopis kaplana Hohoffa panu poslanci Beblovi, kde mu píše, že má méně než lokaj anebo panská. (Viz R. Vrba: Hříchy společnosti.)

Jak to vypadá u nás v Rakousku? Ach, o tom smutno psát.

Nemám bohužel po ruce výkaz pana ministra financí o dani z příjmu a nevím, zda byl kde uveřejněn, jako pruský v »Reichsanzeiger«, pan ministr dr. Plener by asi toho neučinil, aby neprozradil veliké procento židovských milionářů, kteří ovšem ku příjmům svým se ani nepřiznají, anť by museli platit větší daň. Nač by se chudáci okrádali?

Mám bohužel po ruce pouze dle Kompasu finančního seznam oněch veličin a finančních velmožů a knížat, jejichž jména jsou zapsána na burze vídeňské. Jak známo, činí obchody burzy vídeňské do roka sumu 9 000 milionů zl. Tolik peněz a cenných papírů do roka na burze se prodá a koupí. Nuže ve šraňkách vídeňské

burzy jsou zapsáni: Adler und Cohn, Auspitz, Biedermann, Cohn Salo, Ehrenzweig Jaques, Ellas Gebrüder, Epstein Felix, Feldmann, Figdor (dva), Freund (dva), Goldstein Alex, Gomperz, Gutmann bratří, Harvitz, Kantor, Kohn und Alter, Kohn Josef, Königswarter Mořic, Mauthner Karel, Nathanson und Kaller, Pechkranz, Pollak Julius, Pollak Mořic, Pollak Ludvik, Raitzes, Rosauer, Rosenfeld, Rosenthal, Rot-schüd, Spitzer, Stern. Pak přijdou všechny banky rakouské a několik křesťanů. Král finanční je Rothschild, pak přijdou knížata Königswarter (majetkem přes 200 milionů zl.). Raitzes (přes 100 milionů, zbohatl z tramvaje, na které tolik českých otroků se lopotí.) (Rudolf Vrba: Povaha moderního kapitálu, str. 104.)

Mimo to je známo, že žid baron Hirsch okradl rakouské obecnostvo tureckými losy o 200 mil. zlatých. Marně jsem hledal na burze vídeňské kapucíny, fran-tiškány, kaplany, faráře, biskupy. A když jsem ten sbor slavných milionářů prohlí-žel, jejichž krásné paláce jsou vystavěné v nádherné okružní třídě ve Vídni, tu jsem mimoděk myslel, že jsem ve vysoké radě v Jeruzalémě za dob Pána Krista.

Kdykoliv jedu ve Vídni kolem burzy a krátce na to kolem budovy říšského sněmu, tu se nemohu ubránit smutnému dojmu. Na burze se hraje o jmění národů a na sněmu jsou poslušní lokajové kapitalismu, kteří hrají smutnou úlohu politic-kých komediantů.

Po burze přijdou banky. O těch jsme již mluvili, kdo do nich chodí, od nich žije, jsou to vesměs židé. Po bankách přijdou dráhy. Nejvýnosnější dráha v Evro-pě, dráha Ferdinandova, spojující Vídeň s Krakovem, patří Rothschildovi. Doly ostravské a ohromné hutě ve Vítkovicích patří též jemu. Jen tyto závody vynášejí Rothschildovi ročně přes 20 milionů zl. užitku.

V čích rukou je velkopřemysl? Největší závody patří židům a cizákům. V Brně je 90 židovských továren na sukno, největší přádelny v Čechách patří brat-řím Perucovým, opět židům. Cukrovary, od rolníků vystavěné, přecházejí do ru-kou židů. Žid Benies má pronajatý císařský cukrovar, který mu za celou dobu nájmu vynese přes 20 mil. zl. V čích rukou je obchod? A takových litanií bychom mohli vypočítat až donekonečna. Zde se hromadí ohromný majetek v rukou vyvo-lených tříd, o kterých liberální noviny psát nesmí.

Máme pak u nás ještě jednu třídu, velkostatkáře. Majetek jejich je půda. Známo, že velkostatky jsou zadlužené, jako naše rolnictvo a že přecházejí do ru-kou penězníků, ponejvíce židů.

Nápadné je, že ohromný majetek židovských bankéřů, průmyslníků, ob-chodníků není znepokojován od našich svobodomyšlných novin a že po majetku kněžském tyto noviny nejvíce zuří proti velkostatkům. Znam velkostatkáře, kteří vydají do roka veliké sumy peněz za práce řemeslníkům, českým umělcům. Ptej-me se, kterak podporuje nás baron Leitenberger, bratří Perucové a jiné milionář-ské veličiny »našeho« průmyslu.

Jak pravím, není mi bohužel možno počet milionářů v naší zemi stanovit, avšak soudný čtenář dovede sám rozpoznat, kde ta krev společenského života, peníze totiž, nejvíce proudí, kam nejvíce teče, kam plynou miliony, kde je tučno a veselo a kde je hubeno a smutno, kam kape jen po krejcaru.

Nejzajímavější obraz skýtá nám nejbohatší národ v Evropě, totiž Francou-zové. Národní jmění Francouzů se cení na 200 miliard fr. Z toho připadá na židov-

ské bankéře 80 miliard dle udání Drumonta. Zůstane tedy pouze 120 miliard pro celý národ. Dle sčítání r. 1890 bylo ve Francii 38 milionů lidí. Připadá tedy průměrně na jednoho 3 200 fr. národního jmění, čili 130 franků ročního příjmu. Pouze jediný Rothschild má 10 miliard, to jest má 400 milionů ročních příjmů. Jediná osoba má ročně tolik, co má 3¼ milionů lidí nejbohatšího národa.

Jmění náboženských kongregací ve Francii má 400 mil. ceny. Z toho žije 40 000 duchovních, to je na každého kněze připadne roční příjem asi 250 zl. To je asi tolik, aby žil a nezemřel. (Viz R. Vrba: Sociálně-demokratická společnost, str. 174.) Pařížský »Figaro« výslovně praví, že farář z příjmů, které jsou mu vykázány, žít nemůže.

Tomu listu píše francouzský farář takto: Jsem farářem osady, čítající 180 katolíků. Takových far v jižní Francii je mnoho. Zde moje příjmy: 900 fr. státní renty, 20 fr. stola, 200 fr. od biskupa za mše, celkem 1 120 fr. (500 zl.) Výdaje. Kolky 0,40 fr, služka 240 fr., daně 54 fr., almužna 100 fr. Správky na domě 50 fr., výdaje do kostela 100 fr., dohromady 548 fr. Tedy mi zbude 570 fr. Z toho se máme živit tři osoby, já, má stará matka a služka, máme na den 1,50 fr. (70 kr.). A co, jestli kdo z nás onemocní! Tu pak bídu nelze vypsát. Ve Francii je 29 000 farářů, kteří mají ročně 900 fr., ostatní faráři, počtem 4 000, mají ročně 1 200—1 500, nejvýš 2 000 fr. Za to musí platit zase větší daně. (»Vaterland«, 20. srpna 1894.) To je zajímavý obraz toho bohatství kněžstva v jednom z nejbohatších národů na světě.

Statistiku bohatství církve v Rakousku přinesl prof. dr. Schmid v květnovém sešitu »Statistische Monatschrift«, roč. XX.

Všech 33 biskupů v Rakousku má roční příjem 1 384 000 zl. Z toho připadne tedy průměrně na jednoho biskupa roční příjem asi 42 000 zl. Z toho však odpadne přes třetinu na daně.

Příjem všech 10 830 kostelů, far a kaplí v Cislajtánii¹¹ obnášel r. 1890 celkem 7 790 000 zl. Na každý kostel přijde průměrně 719 zl. příjmu. Vydání činilo 7 milionů zl., čili 645 zl. průměrně na každý kostel. Z toho se platí služné kostelníka, vydání na potřeby kostela, světlo, opravy atd.

Majetek všech kostelů je 119 milionů zl. (Jediný žid Königswarter má větší jmění než 10 000 kostelů.) Příjmy všech 8 953 far a beneficí činily r. 1890 celkem 9 898 000 zl. Z toho připadá průměrně na jednoho kněze 667 zl. ročně příjmů.

Veškeré jmění všech far činí 93 miliony. (Žid Reices z vídeňské tramvaje má ještě víc.)

Příjmy všech 1 012 klášterů z r. 1890 obnášely 6 238 000 zl. Průměrně připadá na jednoho řeholníka 293 zl. ročního příjmu.

Veškeré jmění klášterů činí 87 mil. zl. Celé církevní jmění v Cislajtánii činí 349 mil. zl.

Přihlédneme-li k tomuto »bohatství« církve, je štvání plátků židovských, svobodomyšlných a sociálně demokratických tak směšné, spolu ale tak bídné, že tyto číslice zdrcují mocí lež a výmysly nepřátel duchovenstva poráží.

Jediný Rothschild má z dráhy Ferdinandovy a z dolů Ostravských 20 mil. zl. ročně příjmů, tedy dvakrát tolik, než 12 000 kněží dohromady.

¹¹ Jiný název pro Předlitavsko; pozn. editora.

Rakousko-uherská banka vyplácí svým úředníkům a akcionářům ročního služného a dividend 10 mil. zl. To je hrstka lidí, kteří tento roční příjem požívají.

Myslím, že tato kapitola postačí, abych dokázal, kterak bezpodstatně lid knězi jeho majetek závidí, a ostatní ohromné majetky nevidí a nezná. Ke knězi každý jde, každý chud'as, chudí přátelé, všichni chtějí na něm, a nikdo mu nechce dopřát příjmů. Odkud má dát? Advokátům platí mlčky kde kdo, ale knězi, to bolí i ten nejmenší krejcar. A přece kněz ten krejcar nenechá sobě, podporuje chudinu a chudé příbuzenstvo a tak zase ze stavu duchovního ponejvíce prospěch má ta chudina, ten proletariát.

K tomu ještě nutno podotknout, že všechna ta ohromná bohatství vznikla v době nejnovější. Před 50 lety byli všichni tito milionáři ještě v plenkách, mnozí chodili s pinklem na zádech. Taková bohatství nejsou poctivě nahromaděna, nýbrž na útraty lidu. Oč milionáři zbohatli, o to lid zchudl.

Církevní majetek je ale již staletý, od zbožných předků našich církvi darovaný. Je to majetek, na kterém není ani krejcaru nepoctivého. Již z toho důvodu musíme hájit majetek církve, aby lid dovedl rozpoznat pravé od nepravého, poctivé od nepoctivého.

XI. O sociální úloze duchovenstva.

Prošli jsme několik táborů moderních vlků, kteří křičí, že nekalí vodu, že jsou přáteli lidu. Všudy jsme poznali, že zášť, kterou proti knězi v lidu rozsévají, má svoji příčinu pouze v otázce žaludkové. Jakmile by duchovní ke všemu darebáctví, které se na světě děje, mlčeli, pak by neměli žádného nepřítel. Božský Spasitel pravil proto, že svět bude nenávidět ty, kteří budou hlásat Jeho náboženství.

Jako nenáviděly slepě mocné třídy židovského národa Syna Božího pro pravdu, kterou jim neohroženě kázal, a pro veřejné pokárání, kterého se farizeům vždy dostalo, kdekoliv Kristus Pán veřejně s nimi do styku přišel, tak nenávidí moderní svět katolického kněze proto, poněvadž v něm vidí hlasatele spravedlnosti a lásky k bližnímu.

Je tedy úloha duchovenstva ve společnosti převeliká a před důležitá. Kdyby se přestala hlásat nauka Kristova, pak by společnost lidská se proměnila ve stádo šelem, ve kterém by slabší zápasil se silnějším, až by ho pohltil. Důkaz nám podávají právě dnešní společenské poměry. Vidíme spravedlnost pošlapanou, vidíme lid utlačovaný. Že vyčetl známý Drumont, že panamisté, bandité v poslaneckých lavicích a v uniformách vysokých státních úředníků ožebračili francouzský lid o 1 300 milionů franků, proto musel utéci z Francie, aby nebyl zavřen. Nyní se velkým zlodějům nesmí nic říci. V Brně židovský obchodník oznámil konkurz, dluhy jeho obnášely 140 000 zl., to jest, okradl vědomě věřitele o tolik tisíc. Nedoštal ani celý rok vězení. Ukradne-li chud'as kus chleba, nebo husu, prase, dostane víc.

Z toho obrázku vidíme, že spravedlnost veřejně je pošlapána. Takové poměry působí neobyčejně na zdivočení lidu, vědomí pro spravedlnost se utlumuje, svědomí zesuroví. Tak vychovává společnost sama společenské hyeny a dravce.

Slovutný F. Weiss mluvil na sociálním kursu ve Vídni 11. srpna 1894 o sociální úloze duchovenstva asi v ten rozum:

Ze všech stavů, které dříve žily, zachoval se pouze stav duchovní v celé své neporušenosti. Jako stav má proto předůležitou úlohu. Liberálové praví: na knězi je, aby se modlil a žehnal. Ano, pánové, naši svobodomyšlní a i sociální demokraté jsou rázem pobožní, když mluví o úloze duchovenstva. Tím chtějí říci knězi: nepleť se do věcí jiných, především ne do našich.

Sv. apoštol Pavel praví: že vzal úřad apoštolátu na sebe, aby se všem stal vším. Totéž chce každý kněz, stát se všem vším. Je přetěžko získat si srdce všech, to nedokázal ani Syn Boží, ti mocní darebové zuřili a soptili hněvem proti Němu. Jakkoliv je tedy úloha kněze těžká, přece zakladatel církve, Kristus Pán, založil církev pro všechny časy a zajisté nezapomněl i na časy naše, na sklonku 19. století. Proto i dnes má i musí mít církev Kristova v sobě sílu úloze božským zakladatelem jí vykázané dostát.

Bohatým a mocným káže církev: vykonali jste sice leccos dobrého, ale to vše nestačí. Ne to, co jen chcete, nýbrž to, co konat máte, ne to, co je na vůli vaší, nýbrž to, co žádá spravedlnost konat musíte.

Chudině a utlačovaným káže církev: Syn Boží nám přikázal ujímat se práv chudých; cožkoliv jste učinili jednomu z nejmenších mých, Mně jste učinili. Avšak nesmíme žádat, co bychom si přáli, nýbrž jen tolik, k čemu po spravedlnosti oprávnění jsme.

Za našich dnů, kdy pozorujeme, kterak namnoze spravedlnost je zanedbávána a kterak proto na druhé straně mravy lidu divočí, žádosti a nároky jeho rostou, je třeba světu hlásat křesťanskou pravdu a spravedlnost, hlásat nerozborné pravdy sv. evangelia. Strážkyní těchto pravd je katolická církev, hlasatelem jejich je katolický kněz. Ani věda, ani umění, ani novověké vynálezy, ani statistika, ani věda sociální nás nespasí, ale evangelium jediné nás spasit může.

Proto je jednou nejdůležitější společenskou sociální úlohou kněze: kázat světu, co nerad slyší, božské učení Kristovo.

Nejhlubší účinek mají božské pravdy učení Kristova na mysl dětskou. Dítě je nezkažené, duše jeho je voskem měkkým, do kterého se dají vrýt vznešené pravdy. Je tedy působení kněze jakožto katechety na mládež vyučováním katechismu a vedením mládeže k životu křesťanskému nesmírně důležité. Komu mládež, tomu budoucnost.

Kněz má působit k tomu, aby pravda, kterou káže slovem, v lidu stala se skutkem. To právě je známkou nynější společnosti, že celé vrstvy a právě ti mocnější a bohatší lidé v životě předpisů náboženských nedbají. Především je třeba, aby otec rodiny byl vzorem v rodině v konání náboženských povinností.

Rodinný život je nyní hrozně rozháraný. Muž sedí celé večery v hostinci, doma se nejvýš nají a odejde a pak se doma vyspí. O rodinu se nestará. Aby strávil svůj čas po práci doma, u své ženy a dětí, aby především v neděli a ve svátek jí se

věnoval a nevyhledával společnost v různých spolcích, klubech, to by byl ohromný obrat k lepšímu.

Kdyby kněz dokázal, aby sedlák, čeledín, měšťan, řemeslník zůstali doma a nechodili do hospod, takový kněz stal by se největším dobrodincem svěřené mu obce.

Seznal jsem ve Vídni kněze Čecha, který mi vyprávěl, kterak zubožené dělnické ženy k němu přicházejí a bídu svoji vyličují: Ach, velebný pane, kdybyste viděl, jakou já mám bídu doma, můj muž jen utrácí, chytá se těch spolků sociálních demokratů, vysedí celé večery v hospodách a domů nepřinese mně a dětem nic. Já musím praním a posluhováním lidem se živit, abychom nezemřeli hladu.

Takových ničemů je nyní strašné množství. To je ta armáda zlotřilých moderních proletářů, kteří volají ve schůzích po emancipaci ženy, sami ale v životě nechají se jako bídácké skety od ženy zubožené živit.

Kdyby muž věnoval se řádně rodině, staral se o výživu ženy a dětí, pak by i kázeň dětí byla jiná.

Kázeň dětí? Co je to? Tu skorem již neznáme. S kázní nad dětmi sloučena byla mravní zachovalost dorůstající mládeže, pak by i naše dcerky v útlém mládí 14—18 let nestaly se obětí hanebné prostituce.

Ved'te mládež k cudnému životu a máte sociální otázku rozřešenou.

Ved'te mládež k jednoduchosti, ke spořivosti, ke spokojenosti a nebude žádných anarchistů ani podvratných živlů vůbec.

Povinností kněze je nejen kázat o spravedlnosti, nýbrž i o dobročinnosti. Naše pokolení honosí se humanitou, tj. láskou k bližnímu. Víme, jak to s tou láskou nyní dopadá. Když nezískáme boháče pro náboženské povinnosti, získejme ho alespoň pro dobročinnost, aby se vyplnila na něm slova písma sv.: almužna přikryje hřích. Boháči mají hříchů až dost. Pán Ježíš přikázal svým sluhům, aby byli apoštolů míru a pokoje. Kněz má usmiřovat, mírnit, upokojuvat ty velké i malé, a kdyby tak nečinil, svět by se zbortil. Na knězi je, aby chudým jeho bídy zlehčil, na něm je, aby mocným a bohatým do svědomí mluvil, že jen tenkrát právem svého bohatství užívají, pakli ho užívají k veřejnému dobru blaha lidu.

To jsou v přední řadě povinnosti stavu kněžského. Každý kněz, který je svědomitě koná, plní tím svou společenskou úlohu. Že často výsledek jeho námahy takřka pod rukama mu mizí, že nevidí ovoce své práce hned, nesmí jej na duchu malomyslným činit. Někdo se ujme padlé dívky, a stará se o to, by čestně se užívala. Dobře učinil, spasil duši. Když ale kněz dívku v dětství náboženství učil, že ona dorostši nástrahám nepodlehne, tu nikdo chválu knězi neskládá, ani mu neděkuje. Nestarejme se tedy o výsledky brzké, čiňme, co stav náš žádá. Úlohou kněze je tedy povinnosti svého stavu plnit a tím již vyplňuje poslání své plnou měrou ve společnosti lidské.

Angličan Stead, novinář, vydal knihu, co by asi Spasitel činil, kdyby dnes na zemi působil a praví, že by byl žurnalistou. Ó nikoliv, činil by totéž, co tehdy činil, kázal by, napomínal, pomáhal, těšil, léčil, kázal by světu evangelium, a proto poručil apoštolům činit, co On činil. A to do dnes povinností každého kněze, jestliže pak čas dovolí, tu i mimo řádné své povinnosti kněz má stát na strážní jako přirozený rádce a vůdce lidu. Tolik P. Weiss.

To jsou povinnosti mimořádné, které mu ukládá dnešní doba. Ne vždy je knězi možno o věcech blaha duševního a hmotného se týkajících kázat v kostele, mluvit před dětmi ve škole. Společenské naše poměry jsou tak zauzleny, zlo ve společnosti tak mnohonásobné, že nestačí pouze plnění povinností řádných.

Naše moderní doba vyžaduje zvláštních zbraní na obhájení křesťanské pravdy. Kdežto dříve život neskýtal tolik nástrah ctnosti, je nyní na všech stranách takových nástrah až hojnost.

Abychom nemluvili již o věcech známých, použijeme slov od liberálů tak nenáviděného biskupa Brynycha, který případně označil zbraně, kterými nutno poklad víry hájit.

Proti novinám musíme rozšiřovat noviny katolické, proti knihám knihy, proti spolkům spolky.

My katolíci musíme využít právo shromažďovací a právo: každému občanu volno je mínění své slovem i tiskem šířit v mezích zákonitých.

Vidíme, jak zimničným chvatem obzvláště sociální demokracie pracuje, by získala přívrženců. Úžasná je přímo činnost spolků sociálních demokratů. Ve Vídni je 200 spolků sociálně-demokratických se 42 000 členy. Tyto spolky odbývaly r. 1893 celkem 980 schůzí.

V Čechách čítá plzeňská organizace 47 spolků sociálně-demokratických. V posledních dvou letech odbývaly tyto spolky 460 schůzí. Liberecký spolek »Vorwärts« pořádal za 2 léta 320 veřejných schůzí! Pravíme, tento jediný spolek.

Organizace v Ústí nad Labem má 13 spolků a pořádala r. 1893 přes 100 schůzí.

Vídeňská »Parteileitung« přijala od chudého dělnictva 7 880 zl. Z toho vydala:

na agitace	2 247 zl.
na soudní útraty	971 »
na služné	1 560 »
cestovné	720 »

Co zemské a okresní organizace od soudruhů vybraly, není spočteno a obnáší zajisté mnohem více. Tak se činí dělnictvo. Nešetří ani toho krvavě vydělaného krejcaru, aby snahy sociální demokracie se šířily. Víme ovšem, že je svedeno. Z peněz těch žijí dobře redaktoři sociálních plátků a náhončí. Jsou to obyčejně darebové, kteří se poctivě práce štítí a žijí z peněz jimi balamuceného dělnictva. Kterak se páni liberálové tuží državu svou si uhájit, ví, kdo čte jejich noviny. A my katolíci? Konáme sice něco, ale to všechno je ještě málo, málo.

Učme se od nepřítelů.

Doslov.

Z našich úvah jde najevo, že náboženského přesvědčení v lidu ubývá, že následkem toho štvance, nenávist, opovrhování knězem mezi lidem se šíří. Du-

chovní tím ovšem také trpí, jeho život je plný hořkosti a mnohý předčasně, následkem duševních útrap, zemře. Avšak zjevy ty mají jiné smutné následky v zá-
pětí. Tam, kde lid již tak dospěl, tam je jisté, že poměry ty dlouho nepotrvají. Jako
v sopce uvnitř to vře a k výbuchu se připravuje, zvenku není ještě ničeho vidět, až
teprve zhoubný plamen vyrazí, tak i naše nynější společnost podobá se sopce, ve
které to vře a k výbuchu se chystá.

Takovým jistým znamením, jako podzemní rachot uvnitř sopky, je soustav-
né štvání proti náboženským pravdám, zlehčování náboženského života, tupení
duchovenstva.

U nás pak Čechů je tento zjev ještě více povážlivý. P. Weiss pravil ve Vídni,
že jediný duchovní stav se zachoval v neporušenosti. Pravdu mluvil.

Šlechta vymřela, zchudla, měšťanstvo, řemeslnictvo z měst zmizelo, rolnic-
tvo zadlužené volá o pomoc. Všechno hyne, naříká. Pouze kněžský stav zůstal ne-
dotknut pohromami časovými, on to byl, který odumřelý a ztýraný národ český
probudil k novému životu. Bez těch kaplanů a vlasteneckých buditelů kněží by
národ český nebyl tím, čím je dnes. Sotva však jsme se trochu k světu přihlásili, již
také se dostavili hrobaři, kteří nám Čechům kopají hrob, abychom si mohli po
práci pěkně ulehnout. Ale nejnebezpečnější hrobaři nejsou ani Němci ani Židé,
nýbrž my sami.

Nemáme poctivých vůdců národa, naši politikové jsou mužové naplnění
osobními ohledy, kteří pro sebe a kvůli sobě zapomínají na celek. Proto je naše
politika tak zbědovaná, navenek chlapecká a uvnitř bez veškerého účinku. A to
vše: není poctivosti!

Aby se zakryly tyto trhliny, vede se boj v novinách, ve schůzích, všude proti
klerikálům, staročechům. Co se takto mezi sebou pereme, nestarají se náčelníci
národa ani v nejmenším o duševní a hmotné potřeby lidu. Náš venkov, náš lid je
naprosto neuvědomělý, hyne. Řekne-li něco kněz, slovo jeho neplatí, inu poně-
vadž ho páni v novinách a ve schůzích zakřikují, že má právo mlčet.

Nejzajímavější knihou je bez odporu kniha pozemková, která je u každého
okresního soudu. Listy těchto pozemkových knih by nám mohly vypravovat, jací
jsme chlapíci. Vyprávěly by nám, mnoho-li lehkomyšlných sedláků dohospodařilo,
řekly by nám, do jaké ruky přišla ta naše půda od let šedesátých. Tyto knihy by
nám vysvětlily, mnoho-li domů v městech přešlo do rukou židů. Ve středověku
byly čtvrti židovské, ovšem tehdy žili samí zpátečníci a tmáři. Tehdy naše měš-
ťanstvo bylo stavem, který na sebe dbal a se podporoval.

Nyní čtvrti židovské přestaly, pokročili jsme. Ze čtvrtí židovských židé dáv-
no se již vystěhovali a mají nejkrásnější domy a obchody v ulicích nejživějších
a nejhlavnějších. V Praze pouze na Novém a Starém městě, tedy pouze ve dvou
čtvrtích je přes 1 600 židovských obchodů. V těch úzkých, špinavých a smrdutých
ulicích dřívější židovské čtvrti bydlí nyní ožebračený křesťanský proletariát. V č.
28. »Vyšehradu« r. 1894 čtu následující dopis z jižních Čech: Ve vesnici poměrně
zámožné usadil se žid. Jeho majetek mimo ženu a dítě byl neveliký ranec. Vesnice
se mu líbila, usadil se tu a vedlo se mu dobře. Jeho následník je již milostpánem,
a to pyšným, který pohlíží na ty, kteří jeho tátu vzali do obce, jako na dobytek.

Na jakém podkladě založen byl blahobyt toho milostpána? Na zničeném blahobytu mnoha českých rodin.

Několik rolníků dostalo se v jeho spáry, jim vypomáhal žid, sílil je kořalkou, až konečně, aby přišel k svému, zbavil je starosti o hospodářství. Když sedláky ze statků vyhnal, ujal se těch, kteří statky v kořalce propili takto: jeden z nejzámožnějších druhdy rolníků štípe u žida dříví a milostpán s chloubou ukazuje ho svým souvěrcům. Ovoce práce!

Synkové rolníků donáší ukradené obilí potajmu židům k prodeji, tzv. »tchoře«, z toho zbohatnou značně. Sedm děvčat, která u žida v potu tváře chléb si vydělávala, stala se obětí jeho bídáckých chtíčů. Veřejná mravnost této malé obce klesla tak hluboko, že otcové, bratři a mužové těch děvčat beze studu chodili k milostpánu na pivo a na kořalku.

To je obrázek maličký z našeho venkova. Takový obraz skytá každá skorem naše česká vesnice. A pak se divíme, že to nikam nepřivedem. Zcela jednoduše: Jak si kdo ustele, tak si lehne.

O těchto poměrech naše noviny s »Nár. L.« v čele nápadně mlčí. V »Nár. Listech« čteme pouze o »inteligentním«, »uvědomělém«, »svobodomyšlném« rolnictvu našem. Tato uvědomělost je: čtu »Nár. Listy«, věřím v Grégra, chodím k židovi na kořalku, v neděli sedím v hospodě, po případě pracuji na poli, když příjmy nestačí, vypůjčím od žida.

Všechno jde krásně. Najednou ale žid uhodí, statek přijde na buben. Žid ho koupí. Náš »uvědomělý«, »svobodomyšlný« rolník pošle syna někam na řemeslo, dceru do služby k židovi, sám začne nádeničit, anebo se odstěhuje do Žižkova. Místo »Nár. Listů« odebírá »Sociálního demokrata«. Nyní je ovšem »uvědomělost« ta tam. Teď začne nadávání a klení na společnost. Náš »uvědomělý« rolník je novým členem sociální demokracie, o které ovšem páni z »Nár. Listů« nechtějí ničeho slyšet. Naši předkové nebyli ovšem pokročilí a svobodomyšlní, vážili si své půdy, považovali ji za majetek svatý, nedotknutelný, který dětem zachovat a rozmnožit jsou povinni. Chodili v neděli do kostela, žili po křesťansku, vedli děti k dobrému a ctnostnému životu. Vyhýbali se hospodám a životu prostopášnému. Zato ovšem nepouštěli do obce žida, nýbrž drželi hezky dohromady. Synové tátovi nekradli, a dcery nestaly se kuběnami mizerných židovských a jiných zhovadilých, byť i panských prostopášníků.

Jsem přesvědčen, že bychom hanbou zahořeli, kdybychom měli po ruce čísla, mnoho-li v Čechách a na Moravě rolnictva přišlo vlastní svou vinou, prostopášností o půdu a svůj majetek.

Kdo si neváží, čeho zdědil, ten o to přijde. Učme se od těch, kteří nás olupují.

Žid je spořivý, nedopřeje si piva ani lihovin, žije střídmě. Netýrá ženu, šetří ji, stará se o děti, aby měly živobytí. Zdali tak činí všichni naši otcové? Ó nikoliv. Kdyby nebylo lehkomyšlných, prostopášných křesťanů, kteří co vydělají, prohýří a v nouzi pak žida o pomoc volají, nebylo by mezi námi bohatých židů. Ale nikdo z těch předáků našich nechce o tom slyšet a veřejně lid napomenout, abychom tak žili, jak náboženství Kristovo nás učí, jak kněz obci káže, která ovšem v neděli do

kostela nejde. Tam, kde se hospody naplňují, tam se kostely vyprazdňují a ovšem také kapsy.

Obrázek z našeho venkova je neutěšený, ale ještě neutěšenější jsou obrazy z měst. O tom jsme již s dostatek mluvili, kdo v městech má domy, továrny, banky, obchody. My Čechové nemáme z toho všeho nic. Náš řemeslník je proti židovskému továrníku a konfekcionáři jako trpaslík proti obru. Když náš krejčí záplatuje v zimě několik zimníků, potřebuje žid Rothberger pouze k jarní období za 200 000 látky k oblekům. To jsou ohromné obchody.

Nyní se má dokonce obchodníkům, kteří prodávají látky, dovolit brát míru a zadávat práci.

Proto pravíme, že nemáme stavu řemeslnického, ten již vymřel. Dělnictvo v městech našich je zotročeno v každém ohledu. Žije prostopášně, nezná rodiny, nezná pravidelného života. Následkem toho tělesně i duševně hyne. Zde již nemluvíme o svobodomyšlnosti, zde v táboře dělnickém žije duch příští revoluce. Zde svobodomyšlní páni advokáti nemají co činit.

Čeho si kupř. může dovolit na českém dělníkovi židovský obchodník, uveřejnily »Zájmy dělnictva«, č. 11. roč. 1895. V Moravské Ostravě kupoval mladistvý dělník v krámě žida Borgesa spodky. Aby nebyl napálen, prohlížel si spodky řádně proti světlu. I řekl židovi, že jsou z řídké látky. Žid uchopil dělníka a odhodil mu hůl na protější stranu ulice. Dělník si šel pro hůl a vrátil se a chtěl židovi vytýkat jeho sprostáctví. Žid však nelenil a dělníka zpolíčkoval. Patrně byl hoch proti židovi sláb, hanbou a bolestí dal se do pláče a odešel.

Co říkají naši čtenáři tomuto obrázku? Kdyby se to v křesťanském obchodě stalo židovi, pak by o tom psaly všechny noviny, pak by přišlo i vojsko a žandarmové židovi na pomoc a soud by se ujal »utlačovaného« žida. Ale křesťanský dělník je míň než hovado.

Daleko jsme to dopracovali. Tím jsme jen chtěli dokázat, co jsme na začátku našich rozprav tvrdili, že to s námi jde z kopce.

Známá je české-veřejnosti aféra Třebenická. »Vyšehrad« v č. 28. píše o tom takto: Třebenický pivovar, který dosud byl v českých rukou, zakoupili Němci ve dražbě za 27 000 zl. Čeští boháči mají peníze uloženy na nízký úrok a přece se nepodařilo sehnat kapitál k zachování českého majetku.

Slavnosti velkolepé, schůze, tábory, při nichž se řeční a zpívá, tancuje, jí a pije po »vlastenecku« až se hory zelenají, to umíme. Složit se ale na rozumný podnik, spolčit se k práci, na kterou se 2 i 3 židé složit dovedou, to neumíme!

Hřímáme proti vládě, vyhrožujeme Němcům, zatracujeme staročechy až do stého kolena, potíráme klerikály, tu a tam si troufáme vynadat židům, ale pořád a pořád jsou to jen planá slova a jakmile má nastoupit skutek — je po kuráži, je po chuti a vůli k plodné práci. Sčítáme-li všechny ty obrovské ztráty posledních let, stopujeme-li na mapě ten soustavný postup německého kapitálu v jednotlivých krajích českých na rozhraní, vidíme-li ten zhoubný postup v ryze českých krajích, kde němečtí fabrikanti šmahem kupují velkostatky (př. Leitenberger koupil Lysu), aby tvořili nové jazykové ostrovy, z nichž celý kraj ovládají, vidíme-li proti té promyšlené a vytrvale plodné, ač pro nás zhoubné práci, naši bezmyšlenkovitost a zahálčivost, pak opravdu bychom se zděsili budoucnosti a všechny ty krásné

řeči táborů a lidových schůzí mohly by v nás jedině hnus, jaký plané žvástání vzbuzuje, vyvolat.

Když budeme hospodařit tak dál, budeme za 50 a za 100 let hotovi.

Národ ožebračený, znemravnělý, národ bez pozemků a konečně národ bez jazyka. Zničené a ožebračené střední stavy, zotročené dělnictvo, odnárodnění stavové vyšší. Jaký děsný to pohled! Tolik »Vyšehrad«.

My klerikálové vítáme s nelíčenou upřímností každý poctivý výraz přesvědčení a jsme »Vyšehradu« za tento čin povděční. Ano, zkázu hledejme v sobě. Třebeňský příklad je zajímavý. Známe dobře tamní poměry. Zuřivý přímo zápas vede se o zachování Třebeňic nám Čechům. Nevím, zda zvítězíme. Prodejnost naše je příliš veliká. Mimo několik židů a odrodilců jsou Třebeňice naprosto české. Řečený pivovar byl majetkem pánů, kteří pochází ze zámožné rodiny. Jak se žije, tak se skončí. Jednou se přijde na dno kapsy. A tak i třebeňský pivovar octl se na bubnu, ač po dlouhá léta majitelé pod neustálými exekucemi pracovali.

Chceme-li se ubránit přívalu germanizačnímu, je třeba, abychom začali nejdříve u sebe, abychom se učili té nejprvnější ctnosti: spořivosti.

Žid otec vychovává synky své prakticky. Ukazuje mu z mládí cenu peněz. Za zlatku zotročíš si křesťana, který ti nejméně dva dny pracovat musí. Naši otcové nehledí synky a dcery ke spořivosti vést, jak to činí židé. A tím nad námi vítězí. Jak těžko se vydělá nyní ten nuzný krejcar, mnoho potu a práce na něm lpí a přece jak veliká část našeho dělnictva prohýří mzdu svou v krčmách. Toto dělnictvo nemá rodinného života, žena nedostane od hýřilce nic. Trpí hlad. Takové dělnictvo je zchátralé, nezná cenu peněz, jejich společenskou moc. Rovněž tak naše rolnictvo. Kdyby si vážilo své půdy, kdyby majetek od otců zděděný si zachovalo šetrností, pak by nebylo tolik zkrachovaných rolníků.

Musíme obrátit. Každý otec rodiny má být knězem ve své rodině, má spořit, pracovat, starat se o ženu a budoucnost dětí, vést je ke zbožnému životu. Kdyby naše dcery měly z domova řádné vychování, nestaly by se prostituovanou žida, u něhož slouží, nenaplňovaly by bordely severočeských průmyslových měst, Prahy, Vídně.

Každý učitel má být knězem ve škole. Má dát dětem dobrý náboženský základ, lásku k řeči mateřské, k národu svému, lásku k pracovitosti, spořivosti.

To je ta nutná vnitřní obroda, kterou musíme začít. Obce, které ještě dbají na kněze, váží si víry od otců zděděné, v jichžto rodinách panuje křesťanský mrav, jednoduchost, spořivost, v takových obcích žid nepořídí. V obcích, kde panuje pijanství, tančírna, rozháranost v rodinách, necudnost mládeže, v takových obcích kraluje žid, zbohatne na sutinách dohospodařených, zchátralých našich rolníků, živnostníků.

Je známkou doby, že prof. Čelakovskému v Hradci Králové nebylo dovoleno vládním komisařem mluvit o židech. Zdalipak zakřikl vládní komisař pana poslance Sokola v Chocni?

Myslím, že vážným, upřímným vlastencům jsou tyto věci na pováženou. Ve společnosti, ve které se smí bojovat a spílat dobrodincům chudiny, kněžím, a ve které se nesmí mluvit o lichvářích a pijavicích lidu, o židech, v takové společnosti to smutně dopadá.

Shrneme-li všechno v krátký úsudek, musíme říci toto:

Moderní názory o životě, odporující nauce Kristově, rozšiřované našimi novinami, záhy vštěpovány ve škole mládeži, nejistota výživy, špatná výchova v rodinách, působily zhoubně i na náš malý národ. Lid nechce žít spořivě, skromně. Advokáti žijí ze špatností lidí (parcelace půdy, soudy, zkrachované záložny, směnečný obchod, viz obrázek advokátské výživy v povídce Roháčka: »První hřích.«), žurnalistika, písemnictví, pěstuje rozkoš a smyslnost, kazí lid. V takových poměrech vítězí nad lidem ten silnější a to je spořivý a lstivý žid.

Politikové a vůdcové lidu bojí se na tyto vředy v národě poukázat, aby nepřišli o mandát. Krásně řeční ve schůzích a živí jeho vášně, by se lidu zalíbili. Tak se stalo, že jediný kněz se odváží lidu vytknout jeho chyby.

Pak ale poštvte na sebe všechny ty nečisté vlky, kteří ze zkažených našich poměrů žijí. Odtud ten boj proti klerikálům, odtud to štvaní v novinách, ve školách, v politických schůzích, v obcích, odtud ten boj proti klerikalismu.

Kdyby se lidé ve všem spravovali naukami náboženství Kristova, kdyby ve všem vládla spravedlnost, pak by nebylo sociální otázky, nebylo by manlicherovek, třenic národních, nebylo by bohatých židů, nuzných, zchátralých křesťanů.

Strana svobodomyšlná měla 4. července 1894 v Praze schůzi, ve které se předáci radili o postupu českého národa v politice. I pravili, že tvoření se zvláštní strany klerikální je nebezpečím pro národní a osvětový pokrok národa českého.

Pánové, pochopujeme vaši starost o národ. Nechcete, aby kněz, tento syn z lidu, lid varoval a vedl k životu ctnostnému. Ať panuje v obcích našich Žid, jen ne kněz. Tak daleko jsme to přivedli a to je, pánové z tábora svobodomyšlného, zásluha vašeho dlouholetého působení.

Jsme doma a nesmíme mluvit (dr. Čelakovský), jsme doma a tento domov není náš (zadlužení půdy), jsme doma a nejsme svobodnými pány.

Ne boj proti klerikalismu nás spasí, ne kněz je nebezpečný lidu, ale ti, kteří naň pokřikují.

O snahách našeho dělnictva.

Řeč, kterou promluvil na sjezdu českých katolíků v Brně (30. července 1894) Rudolf Vrba.

Když ve století 16. obnoveno bylo studium starých spisovatelů římských a řeckých, či když tzv. renesance v Evropě rozkvétala, obživlo také v národech evropských právo římské se svými naukami o neomezeném vlastnictví.

Majitel není nikomu odpovědný, jak majetku nabude, jak s ním zachází. Zároveň obživnutím práva římského, kterého se křečovitě chopili reformátoři a protestantská knížata, začalo studium přírody. Baco Verulámský pobádal zkoumat jevy přírodní.

Tím lidský duch odvrácen byl od člověka, věnoval se zjevům zevnějším. Znalost zákonů přírodních, konečně vynalezení páry a s ním souvisící revoluce na poli výrobním byly přirozené výsledky zkoumání přírody.

Tito dva činitelé přivodili obrovský převrat v žití vzdělaných národů. Společnost lidská opíjela se novověkými vymoženostmi, učení o neomezeném vlastnictví, vynálezy, podnikavost se sbratřily a pohřbily skoro nadobro dřívější výrobní způsoby.

Mysl lidská odvrátila se od člověka, od tohoto obrazu Božího, který je určen pro život věčný, a ponořila se do bohatství přírody, z něhož sobě těžít začínala mírou netušenou.

Tu i věda přírodní začala hlásat nepokrytě chtíčům lidským náramně vítané nauky. Materialismus, který učí, že člověk nemá cíle posmrtného, uchvátil mysl a následkem toho povstala bohoupustá honitba po bohatství aездеjších požitcích.

Lidstvu hlásala tzv. věda přírodní, že není nebe po smrti, nuže učinme sobě nebe zde na zemi.

Společnost lidská odpadla namnoze od nauky křesťanské a stala se pohan-skou. Moderní stát, lidová moc, absolutní věda bez Boha, neomezené vlastnictví, honitba po bohatství, bezohledné sobectví, to jsou známky moderní, od křesťanství odpadlé společnosti.

Kdo prohýřil v divokých radovánkách noc, postonává potom, a když vystřízliví, hanbí se za skutky v rozjařenosti učiněné.

Společnost moderní je skoro u konce té krásné hodovní nálady, kdy bohatství odevšad se hrnulo.

U stolu hodovního sedí nyní jen velmi málo vyvolených, to jsou milionáři, kapitalisté, podnikatelé. Venku před branou shromažďují se však na miliony chudých Lazarů, to jsou na mizině octnuvší se řemeslníci, zchudlí zemědělci, dělníci, proletáři. Avšak tito Lazarové, tento proletariát nedá se porovnat s oním Lazarem z evangelia, který oddaně do vůle Boží snášel chudobu svou a došel odměny v lůně Abrahamově; moderní Lazar, nynější proletariát, mocnou rukou, hlučným hlasem, ba prostředky, jichž se společnost hrozí, dynamitem, buší na bránu hodovního sálu, aby ke stolu byl připuštěn.

Toť, pánové, dnešní otázka sociální.

Čím je nám katolíkům otázka sociální? My chceme, aby zkažená, společnost přestala cenit bohatství výše než člověka, aby lidská mysl se odvrátila od pokladů přírody a počala se zabývat více člověkem samým a cílem jeho.

My katolíci chceme, aby ve veškerém životě pospolitém, aby ve všech zákonech, rozdělování odměny a výnosu práce, ve výrobě vládla křesťanská spravedlnost, aby člověk výše ceněn byl, než od něho zpracovaný výrobek.

Na jakých základech spočívala společnost římská, která opanovala celý staropohanský svět?

Spočívala na nauce o naprostém a neomezeném právu majetkovém, spočívala na práci otrocké.

Otrok byl vlastnictvím pána; jako dnes mi patří pes, kterého mohu prodat i zastřelit, patřil tehdy člověku pánovi člověk otrok.

Celá výroba, která zásobovala tehdejší ohromné město Řím a veškeré provincie šatstvem, stavěla domy, pěstovala potraviny, spočívala v rukou otroků.

Dnes je ovšem dělník svoboděn, to jest, není majetkem podnikatele jako otrok, ale svoboda ta je pouze zdánlivá, náš dělník je ukován k závodu, v němž pra-

cuje, železným řetězem a ten je hlad, který mu hrozí, když podnikatel dělníka z práce vypoví.

Proletariát či čtvrtý stav se v moderní společnosti náramně množí, ne sice plodností dělnické třídy, nýbrž jinými prostředky. Řemesla vymírají, strojní výroba neustále se zdokonaluje a zlacňuje, závody konfekční naprosto hrozí vyhubit samostatné živnostnictvo. Půda neomezeným parcelováním a zadlužením přechází v majetek kapitalistů. Tím způsobem rozmnožuje zchudlé řemeslnictvo a zemědělstvo řady nemajetného, z místa na místo se stěhujícího proletariátu.

V dobách stěhování národů a výbojných válek podmanil sobě vítěz zem i lid, nad kterým zvítězil; tehdy vítězil meč.

Nyní se nejprudší války vedou na poli výrobním. Bez válek se národové zadlužují a stávají se otroky kapitalistů, jimž ročně ze státních dluhů odvádějí miliony úroků. Toto je moderní poddanství.

Finanční ministři à la Plener jdou se poklonit nejmocnějšímu mocnáři té doby, Rothschildovi, aby od něho milostivě dosáhli půjček.

Kapitál sevřel železnou mocí moderní stát ohromnými státními dluhy, na jejichž úroky národové se lopotí a mozolné daně odvádějí.

Kapitál si osvojil veřejné podniky, dráhy a paroplavbu a diktuje národům daň v dopravních tarifech. Sobě však dopřává ohromné slevy v refakcích.

Kdežto strážník u dráhy, obyčejně vysloužilý vojín, má měsíčně 25—30 zl., z čehož někdy pokuty platí a se ženou a dětmi se živit musí, berou ředitelé drah ročně platy po 20—50 000, berou akcionáři po milionech ročního čistého výtěžku.

Kapitál si osvojil doly. V podsvětí pracuje horník za 1 zl. denně, mnohdy i méně. Nikdy není jist, zda se vrátí živ. Zasáhne-li jej neštěstí, spláče-li žena nad zohavenou mrtvolou mužovou, dá vdově kapitál 50 zl. ročně, aby hlady nezemřela, a sirotám 20 zl.

Ředitel dolů má platu a tantiém ročně až i 80 000 zl., jako ředitel rothschildovských dolů. Majiteli vynášejí doly ty ročně miliony.

Kapitál si osvojil úvěr, dává národům peníze, to jsou banky, které určují hodnotu peněz, diktují národům měnu.

Tento kapitál skupuje po celém světě doly, v nichž se kov vytěžuje a prodává zlato a stříbro státům za ceny, které se mu zlíbí. Brzo budou patřit veškeré doly zlaté celého světa skupině Rothschildovské, jako již skoupila všechny doly rtuťové a na měď, jako jí patří petrolej v celém světě. Národové platí těmto velmožům ohromných daní ročně za clo, celé státy jsou kořistí mezinárodního kapitálu.

Banky, do kterých všechny peníze plynou jako do nádržek, dávají pouze kapitalistům laciný úvěr, rolník a živnostník obdrží úvěr teprve z několikeré ruky zdražený.

Náš pak průmysl cukrovarnický a jiné naše podniky závisí od milosti židovských bank ve Vídni. Dráhy, akciové podniky jsou řízeny od cizinců a židů, český lid však živí tyto podniky svou prací a svými penězi.

Uprostřed ozbrojeného míru vedou se nejzuřivější boje, kterým za obět padne do roka statisíce zmařených existencí.

Na burze mezinárodní kapitál spekuluje obilím, diktuje cenu rolníkovi, na burze se sdružují kapitalisté ve sbory, spekulční družstva či trusty, které zápolí, kdo s koho a konec konců: silnější pozří slabšího.

K těmto známkám kapitalistické novopohanské společnosti přidružuje se jiná neméně rozhodující okolnost o společenském postavení proletariátu.

Stroj vynalezen a zdokonalen technikou, nahrazuje ruční nástroj a umělost člověkovu. Stroj parní silou hnaný, neúporný, nahradí na sta lidských pracovních sil.

Jelikož pracuje rychle a hromadně, naplní se brzy sklady. Nastanou přestávky ve výrobě. Na sta, tisíce dělníků nemá zaměstnání. Výroba strojní odchová tzv. rezervní armádu, to je dělnictvo nezaměstnané.

Tato rezervní armáda je brzy větší, brzy menší. Čím větší je, tím více klesá mzda. Čím více nezaměstnaných, tím více těch, kteří se k práci nabízejí za každou cenu.

Klesáním ceny ubývá i výživa, lid nekupuje, nemůže, vázne obchod.

Hlavní známkou kapitalistické výroby je, že každý podnikatel vyrábí na svůj vrub, musí se starat, by výrobkům našel kupců. Následkem této výroby na nejisto, ne na objednávku, sklady se přeplní a ve výrobě nastane přestávka, dělníkům výpověď z práce.

Aby podnikatelé výrobu přehlédnout dovedli, sdružili se ve svazky, kartely, které jsou i mnohdy mezinárodní.

Tyto kartely rozdělují sobě výrobu, ne však na prospěch dělnictva a kupujícího obecenstva, nýbrž na prospěch vlastní. Kartely diktují cenu, tvoří stát ve státu. To jsou moderní loupežní rytíři. —

Přehlížejíce všechny tyto vady výrobních poměrů, toužíme my katolíci po tom, aby nastal obrat k lepšímu.

Vidíme dvojí proud, který se vzmožil a jímá lidské mysl, by obrodil společnost a kapitalismus zlomil.

Je to především snaha naše, snaha katolíků, aby společnost od křesťanství odpadla, utonulá ve smyslném životě, divoké honitbě po požitcích a bohatství se obrátila k nauce Kristově a společenský život přizpůsobila naukám evangelia.

Majetek a práce jsou nerozdílně sloučeny, neboť majetek posvěcen je pouze vlastní prací a práce stává se vlastním majetkem samostatnou.

Každý majetek přivádí s sebou práva, ale i povinnosti, a ty mají sobě činit rovnováhu.

My katolíci toužíme proto, aby výroba zorganizována byla ve výrobních společenstvech. Pro ně chceme všechny podstatné výsady starých Čechů. Společenstva mají zákonitou mocí ustanovovat výši mzdy, urovnat výrobu, ustanovit ceny výrobků, ona mají právně udělovat přísný průkaz způsobilosti, zřizovat ústřední společenské tržnice a sklady na suroviny.

My katolíci toužíme po tom, aby tyto staré osvědčené řády společenské obživly, řády nové době přizpůsobené aby s nimi vzkřísily i starého ducha náboženského. Bez obrody vnitřní, náboženské, mravní nezdaří se žádná obroda ekonomická a hospodářská.

Proto je v hrubém omylu proud druhý, který pracuje proti kapitalismu, proud sociální demokracie.

My katolíci zásadně podporujeme snahu ekonomickou sociální demokracie, aby kapitál podřízen byl člověku, avšak my katolíci nemůžeme se sloučit a spráteřit se sociální demokracií, která přihlížejíc jen ke stránce čistě výrobní, zapomíná úplně na člověka samého, na jeho mravní poslání, na jeho úkol náboženský.

Sociální demokracie nepřivodí obrodu společenskou, ona pouze rozklad společnosti urychluje, anť rozdmychuje vášně v pracujícím lidu, přiostrňuje zášť proletariátu proti kapitalistům, vychovává v masách lidu onu lidskou bestii, která se objevuje posléze v Henrym, ve Vaillantovi, v Caseriu.

Ona pověstná zásada sociálních demokratů: »náboženství je věcí soukromou« je drzou šalbou lidu, není ničím jiným, než slova svobodomyšlného poslance Sokola v Chocni: slušný člověk může i bez náboženství živ býti.

Kam tyto zásady čelí, to vidí s hrůzou společnost v atentátech a v dynamitových pumách.

Pro nás katolíky — pravil hrabě Arnošt Sylva Taroucca¹² na sjezdu katolíků v Linci — není náboženství věcí soukromou, nýbrž věcí celé společnosti lidské, bez které ona obstát nemůže.

Jelikož obroda společnosti bez náboženství není možná, je přirozené, že duchovenstvu a všem katolíkům bez rozdílu připadá v hnutí sociálním nad míru důležitá úloha. Moderní společnost svobodomyšlná by ráda učinila kněze osamoceným ve společnosti, chce mu milostivě na starosti ponechat nanejvýš svíčkové báby.

Tomu my katolíci však stavíme se na odpor. Lid ode všech stran je opuštěn, práva jeho jsou pošlapána, nikde nevidí ochránce upřímného. Liberálové svými novinami, školou beznáboženskou dovedli zasít zášť v lidu proti duchovnímu, hle, nevěř mu, toť tvůj nepřítel.

Stál jsem dne 1. května v Praze u Střeleckého ostrova. Zástupy dělnictva hrnuly se k zábavě, uspořádané k oslavě 1. května. Většina účastníků dívala se úkosem na mne. Přišel i jiný duchovní ke mně, věku staršího a pravil mi, kterak ho sociální demokraté vyzývavě měřili a dodal: co mi do nich? Pánové, nikoliv, co mi do nich, nýbrž na duchovenstvu je, aby styk s lidem co nejvíce vyhledávalo, aby co nejvíce otázku sociální studovalo, aby co nejvíce hnutí sociálnímu postavilo se v čelo.

Četl jsem v »Nár. L.« bezčetné dopisy z Brna proti sjezdu našemu katolickému.

Četl jsem, kterak prý se v Brně sejdou Windischgrätzovi dragouni, aby český lid zaprodali vládě.

Pánové, nás vychovala poctivá česká matka, nás vychovala a živila chlebem, starostmi a slzami chudoby smáčeným, ani jeden z nás nepřišel sem v uniformě dragounské, my jsme synové z lidu, věrní synové národa a vlasti, my ale i věrní synové jsme církve, která nás živí chlebem nebeským.

¹² Hrabě Arnošt Sylva Taroucca byl poslancem českého zemského sněmu i vídeňské říšské rady a v letech 1917-18 posledním rakousko-uherským ministrem zemědělství; pozn. editora.

Pročež navrhuji, aby první sjezd katolíků českých v Brně shromážděných na důkaz své upřímné lásky k národu a církvi přijal a v životě praktickém rázně hájil rezoluci v příčině otázky sociální.

Rezoluce katolického sjezdu.

Sociální odbor.

O dělnické otázce.
(Rudolf Vrba.)

Jelikož křesťanská spravedlnost žádá, aby práce lidská byla více oceňována, než mrtvý kapitál, a rozhodně zamítá názor, v němž člověk k obrazu Božímu stvořený méně se cení než výrobek z rukou jeho, jakož i zásadu bezohledné konkurence — navrhuje první sjezd katolíků českého národa v Brně v příčině otázky dělnické následující rezoluci:

1. Průmysl budiž zorganizován ve společenstva nucená s přísným průkazem způsobilosti. Průmyslová společenstva si zjednájí vědomost, mnoho-li výrobků země nebo říše spotřebuje a zařídí dle toho výrobu, aby nenastaly přestávky a krize.

Společenstva dožadují se na vládě zdravé celní politiky, aby domácí průmysl nebyl zahraniční záplavou zničen.

2. Podnikatel je zodpovědný za jistotu a solidnost podniku a má být on i dílovedoucí charakteru bezúhonného.

Nový podnik nemá ožebračit a zničit starší rozvětvený průmysl, z něhož větší dělnické vrstvy žijí. —

3. Doba pracovní budiž v dolech a továrnách chemických, zdraví lidskému škodlivých, omezena na 8 hodin, v ostatních pak závodech na průměrnou 10hodinovou pracovní dobu.

Táž doba pracovní ať určena je též dělníkům drah a dopravních závodů.

Ministerstvu obchodu budiž odňato právo dovolovat podnikatelům práci nedělní a sváteční a prodloužení doby pracovní a budiž vyhrazeno výborům dělnickým.

4. V každém průmyslovém podniku — popřípadě spojí se více stejných — má být dělnický výbor smírčí, jehož právem je zprostředkování mezi dělnictvem a podnikatelem.

5. Noční práce žen a dítek budiž úplně zrušena, noční práce mužů co nejvíce omezena.

6. Podnikatel bere na sebe povinnost dělníka zaměstnávat stále, jemu dle stáří a schopností zvyšovat mzdu.

Podnikatelé nejsou oprávněni k pracím řemeslným najímat řemeslníků za mzdu nádenickou, popřípadě najmout samé nádeníky.

7. Podnikatelé jsou zodpovědní za mravní ochranu dělnic a mají roztrždit a oddělit v pracovních dělnictvo dle pohlaví.

Paragraf 132. zákona trestního má stihnout podnikatele, dílovedoucí a dozorce vůbec. Zároveň jsou z křesťanské spravedlnosti povinni nedospělým zaměstnaných v závodě žen zřídit opatrovny.

8. Stát povinen bdít nad zákony ochrannými, nad pokladnou nemocenskou a pojišťovnou stáří, zamezit a přísně trestat defraudace, donutit podnikatele, připadající na ně díl do pojišťoven řečených správně platit a přísně odstranit v závodech takzvaný truksystém, to je kupování a prodávání potravin v závodě samém.

9. Jelikož je duchovenstvo přirozeným vůdcem lidu, ať se stará o duševní potřeby dělnictva, o čítárny, vzdělávací spolky a hledí předejít takto hýřivým nedělním tančírnám apod. K tomu především třeba, aby sociální otázku studovalo a proto budiž katolická sociologie na učilištích bohosloveckých zavedena jako mimořádný, ale povinný předmět.

D o d a t e k :

My katolíci českého národa považujeme zlatou měnu za ohromné poškození lidu a žádáme pro země koruny české národní banku s právem vydávat papírové bankovky a razit měnu stříbrnou.

Žádáme všeobecné hlasovací právo dělnictva do komor dělnických.

Žádáme dohled státní nebo zestátnění dolů a zestátnění drah a paroplavby.

O t á z k a ř e m e s l n i c k á .

(V. Žižka.)

1. Každé řemeslo necht' tvoří společenstvo, jež by se svými zvláštními stanovami spravovalo.

2. Společenstvo dotčené necht' rozhoduje o způsobilosti a o tom, kdo za člena do spolku přijat a k provozování téhož řemesla čili výroby za schopného uznán být má.

3. Společenstvo každého řemesla měj právo rozhodovat nad výrobkem práce své, zvláště však právo veškerý obchod s ním buď povolovat nebo jej zapovídat.

4. K prodeji výrobků svých oprávněn buď na prvním místě vyrábitel sám.

5. Řemeslníci, kteří výrobek svůj prodávají, jako pekaři, mlynáři, perníkáři, cukráři, řezníci a jiní mají tam, kde spolek prodej výrobků potřebným uzná, jen po jednom krámě mít, aby z užitku řemesla raději více oprávněných řemeslníků podíl brát mohlo a jeden všechno na sebe strhnout nemohl.

6. Rovněž měj každý obchodník v místě, kde obchoduje, jen jeden krám k prodeji svého zboží.

7. Obchod budiž od řemesla přesně oddělován, tak aby žádný obchodník řemesla (ve formě jakékoliv) neprovozoval, ani řemeslník jednoho odboru do obchodu s výrobky jiného řemesla se nemíchal.

8. Pro řemeslníky buďtež čistě řemeslnické komory zřízeny.